

เสียงทำลายจากกัมปง

รวมข้อเสนอและข้อถกเถียงอันหลากหลาย เพื่อปูทางสู่สันติภาพ

เครือข่ายประชาชนหรือสู่สันติภาพชายแดนใต้

“เสียงก่ากายจากกัมปง”

รวมข้อเสนอและข้อถกเถียงอันหลากหลายเพื่อปูทางสู่สันติภาพ

เรียบเรียง/สังเคราะห์

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

กองบรรณาธิการ

ทูแควนเนีย มีอริริง

ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาโอะ

ฮาดีย์ หะมิดง

เรื่องรวี พิชัยกุล

พิมพ์ครั้งแรก

พฤษภาคม 2555

จำนวนพิมพ์

2,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย

เครือข่ายประชาชาติหรือสู่สันติภาพชายแดนใต้

สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย

มูลนิธิเอเชีย

ออกแบบปก

ภัคดี ต่วนศิริ

รูปปก

ศิริชัย พุ่มมาก

ออกแบบรูปเล่ม

ซอลาหุดดีน กริยา

คำตันเรื่อง

ดิฉันชื่อ ยะห์ อาลี เจ้าของเสียงเล็กๆ เสียงหนึ่งในเวที “ประชาหารือ” ...

ดิฉันรู้สึกดีใจและภูมิใจมากที่มีโอกาสได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประชาหารือสู่สันติภาพชายแดนใต้ สิ่งที่ได้กับตัวดิฉันทำให้ดิฉันมีความรู้สึกว่าได้เพิ่มประสบการณ์มากขึ้น รู้สึกมีความกล้ามากยิ่งขึ้น มีความรู้ในการใช้ทักษะจากการอบรมกระบวนการจัดเวทีประชาหารือจาก มูลนิธิเอเชียแห่งประเทศไทย ที่ได้ให้การสนับสนุนด้านต่างๆ อย่างเต็มที่ทั้งให้ความรู้ในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ รวมทั้งเทคนิควิธีการ การจัดเวทีประชาหารือเพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหา **กุญแจสู่สันติสุขในชายแดนใต้** อีกทั้งได้สร้างองค์กรเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นเช่น เครือข่ายวิद्यุชุมชน เครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายเยาวชน เครือข่ายโรงเรียนตาดีกา เครือข่ายอุซตาส (ครูสอนศาสนา) และปอเนาะ (โรงเรียนสอนศาสนาดั้งเดิม) ทำให้เครือข่ายเหล่านี้ได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ เป็นเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีพลัง เพื่อนำกระบวนการปรึกษาหารือไปใช้ในพื้นที่ที่ตนเองอาศัย และสร้างความรู้ความเข้าใจจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนต่อสถานการณ์ และพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและห่างไกลจากยาเสพติด

ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการจัดเวทีประชาหารือยังเป็นเวทีที่กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหาท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการสามารถแสดงความคิดเห็นและสะท้อนมุมมองของตนเองได้

อย่างเปิดเผย กล้าที่จะเปิดใจในที่สาธารณะ โดยไม่กังวลต่อความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหา เพราะมีแนวความคิดเห็นที่หลากหลายในการนำปัญหาขึ้นมาอภิปราย และหาทางออกร่วมกัน **ทุกฝ่ายได้พูดความจริง ได้ฟังเสียงและความเห็นของผู้อื่น**

โครงการประชาธิปไตยฯ จึงเป็นวิธีที่สำคัญที่สุด อันเป็นหนทางในการทักทอสายสัมพันธ์ พันฟูและปลูกสร้างความไว้วางใจของชุมชนให้ยอมรับกันมากขึ้น และเป็นมิติใหม่ของคนในพื้นที่ที่จะใช้ศักยภาพของตนในการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และ **ดิฉันคาดหวังว่า “เรา” จะสามารถขยายเวทีไปสู่การสร้างสันติภาพในระดับชาติขึ้นได้อย่างแน่นอน**

ยะห์ อาลี

21 มีนาคม 2555

คำนำจากองค์กรเครือข่าย 12 องค์กร

ในนามขององค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ จำนวน 12 องค์กร อันประกอบด้วยเครือข่ายวิฑูชุมชนปัตตานี (PCRN) สมาคมผู้หญิงกับสันติภาพ (We Peace) เครือข่ายอาสาสมัครสื่อสันติภาพชายแดนใต้ (SPM) เครือข่ายบัณฑิตอาสาพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนใต้ (GDST) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ (SFST) ศูนย์วัฒนธรรมอิสลามเพื่อการพัฒนา (PUKIS) สำนักข่าวอามาน (Aman) เครือข่ายส่งเสริมสิทธิและการเข้าถึงความยุติธรรม (HAP) เครือข่ายอาสาสมัครผู้ช่วยทนายความมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม (SPAN) กลุ่มสันกาลาศิริ (SK) ศูนย์พิทักษ์วัฒนธรรมเพื่อประชาธิปไตยจังหวัดชายแดนใต้ (CCPD) เครือข่ายประชาสังคมนราธิวาส (CSN-N) และผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือทั้งหมด รู้สึกยินดีระคนตื่นเต้นอยู่ไม่น้อยที่หนังสือเล่มเล็กๆ นี้ได้ออกมาสู่สาธารณชนได้ในที่สุด เพราะมีความหมายว่า... ความคิดเห็นและข้อเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาใจกลางของจังหวัดชายแดนใต้ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ กำลังถูกขยายให้มีเสียงดังขึ้นจากดินแดนปลายสุดด้ามขวานเพื่อสื่อสารกับผู้มีอำนาจในเมืองหลวง ให้ได้รับทราบว่ามีผู้คนจำนวนไม่น้อยในดินแดนแห่งนี้ ยังมีความต้องการเสนอตัวเข้าร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความรุนแรงในบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง โดยสันติวิธี และยังมีความหมายว่า ความคิดเห็นของผู้คนที่นี่กำลังถูกเผยแพร่ออกไป เพื่อสื่อสารกับพี่น้องร่วมชาติให้ได้รับทราบว่า แท้จริงแล้ว ผู้คนในดินแดนแห่งนี้คิดเห็นและรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่ในแต่ละวัน

ตลอดระยะเวลาของการเดินทางร่วมกันในโครงการประชาหารือสู่สันติภาพชายแดนใต้ พวกเราได้เรียนรู้กระบวนการประชาหารือในทุกขั้นตอนทั้ง

ในทางหลักการของการใช้เครื่องมือ และการนำเครื่องมือไปใช้ปฏิบัติจริงในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับผู้เข้าร่วมทุกเวที ท่ามกลางความท้าทายปีบคั่น นานาชนิดอันเกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งและรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเราพบว่า กระบวนการประชาธิปไตยหรือไม่เพียงแต่เป็นเวทีรับฟังปัญหาของชุมชนแต่ยังเป็น เวทีที่มีพลังอย่างมากในการกระตุ้นความรู้สึกระตือรือร้นของผู้คนในท้องถิ่นเพื่อ แก้ไขปัญหาของตนเอง โดยไม่ต้องรอรับการกำหนดชี้แจงจาก เครื่องมือดังกล่าวได้ มีส่วนช่วยเปิดโลกทัศน์การแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้กับคนในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่กำลังอยู่ในภาวะเบื่อหน่าย ท้อแท้ให้กลับมามีความหวังพึ่งพิงตนเองได้ อีกครั้ง ดังที่ท่านผู้อ่านจะได้เรียนรู้จากข้อถกเถียงอันหลากหลายที่เกิดขึ้นระหว่าง ดำเนินโครงการ และรวมทั้งการต่อยอดความคิดสู่การปฏิบัติจริง (โครงการ Seed Grant) ทั้งหลายที่เกิดจากผู้เข้าร่วมเวทีประชาธิปไตยในหนังสือเล่มเล็กๆ เล่มนี้

พวกเราในนามขององค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ จำนวน 12 องค์กร ใคร่ขอเชิญทุกท่านติดตามการเดินทางทุกฝีก้าวของโครงการที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ ขนาดย่อมเล่มนี้ ด้วยหวังว่าท่านจะได้รับทั้งข้อมูลความรู้ และเข้าถึงความรู้สึก ของผู้คนในชายแดนใต้มากยิ่งขึ้น และที่ขาดไม่ได้ พวกเราขอชื่นชมในมิตรภาพ และความริเริ่มสร้างสรรค์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ อันได้แก่ มูลนิธิเอเชียที่คอยเป็นที่เลี้ยงและยังเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณโครงการ ด้วยดีตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงสิ้นสุดโครงการ รวมทั้ง “เพื่อนร่วมทาง” อันได้แก่ ผู้เข้าร่วมทุกฝ่าย ทั้งราชการและประชาชนที่แตกต่างหลากหลายซึ่งถือว่าเป็น “ผู้มีส่วนได้-ส่วนเสีย” ตัวจริงเสียงจริง เป็นทั้งแรงบันดาลใจ และทาง กองบรรณาธิการ ถือว่าเพื่อนร่วมเดินทางของโครงการนี้ทุกท่าน คือ “ผู้นำ การเปลี่ยนแปลง สู่สันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้”

ด้วยสันติและมิตรภาพ

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

คำตันเรื่อง ...4

คำนำจากองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน 12 องค์กร ...6

บทที่ 1

บทนำ และกระบวนการทำเวทีประชาหารือ ...13

บทที่ 2

เสียงสะท้อนจากเวทีประชาชนหารือทางออกสู่สันติภาพชายแดนใต้ ...21

บทที่ 3

ข้อคิด บทเรียน กระบวนการประชาหารือในสามจังหวัดชายแดนใต้ ...69

บทที่ 4

จากข้อตกลงร่วมสู่การปฏิบัติร่วมกัน (โครงการ Seed Grant) ...89

คำตาม ...101

ภาคผนวก ...105

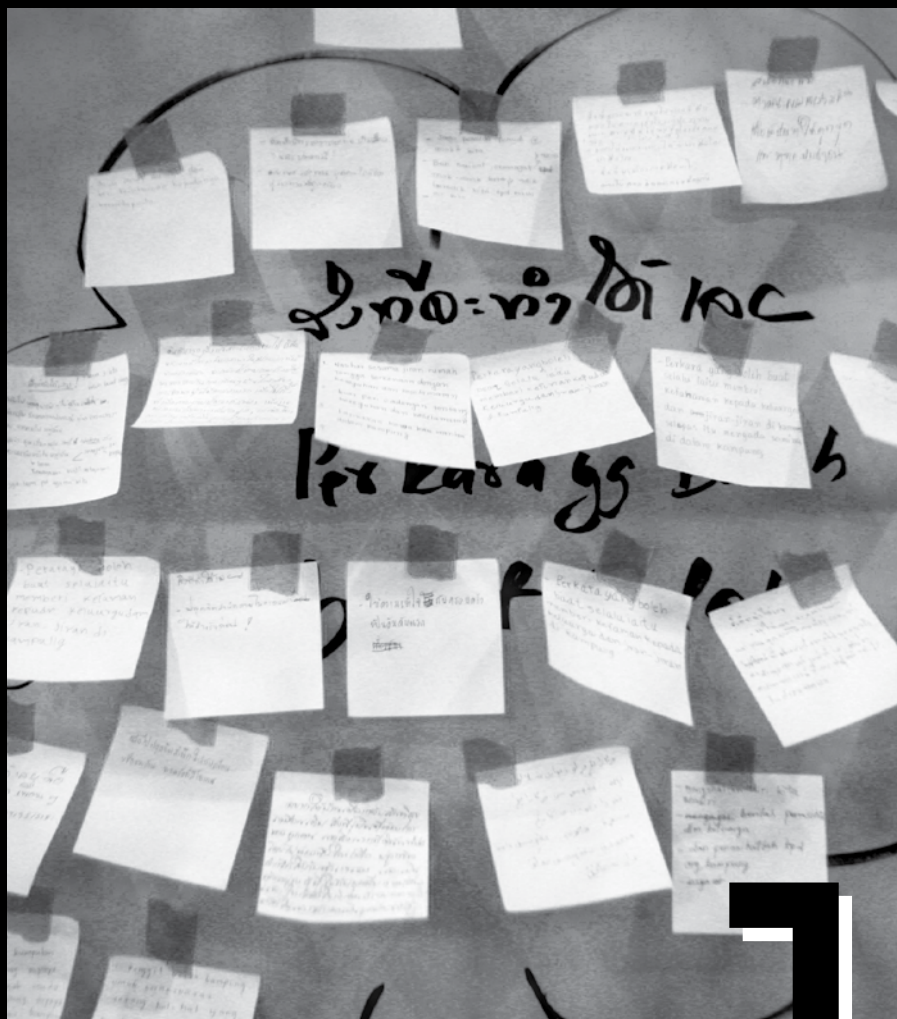

บทนำ และกระบวนการ
ทำเวทีประชาหารือ

บทนำ และกระบวนการทำเวทีประชาหารือ

“โครงการประชาหารือสู่สันติภาพชายแดนใต้” เป็นการทำงานร่วมกันของชุมชนภาคประชาสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีมูลนิธิเอเชียเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณและทักษะต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการฯ ได้นำรูปแบบการ “จัดเวทีประชาหารือ” ที่พัฒนาจากแนวคิดและเทคนิค ประชาธิปไตยแบบประชาหารือ (หรือที่บางคนเรียกว่า การสานเสวนาหาทางออก ภาษาอังกฤษเรียกว่า Deliberative Democracy) ซึ่งถูกปรับมาจากหลักสูตรของ The Kettering Foundation ทั้งนี้ ก็เพื่อประกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ อย่างกว้างขวาง ทำข้อเสนอทางออกเป็นที่ยอมรับได้จากทุกฝ่าย ทั้งนี้ก็เพื่อหนุนเนื่องกระบวนการสร้างสันติภาพ

หลังจากนำการจัดเวทีประชาหารือ (Deliberative Dialogue) ไปดำเนินการในหลายครั้ง หลายพื้นที่และกับหลายกลุ่ม พบว่าการจัดเวทีประชาหารือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการสะท้อนความต้องการของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ที่มีความขัดแย้งสูงได้ชัดเจน ทั้งนี้คงเนื่องมาจากเครื่องมือ กระบวนการจัดเวทีประชาหารือ มีคุณสมบัติพิเศษสองประการคือ (1) เป็นเครื่องมือที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างข้อตกลงร่วม (Common Ground) หลังจากมีการพิจารณาทางเลือกที่เป็นทางออกต่างๆ ที่คิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อน ยืดเยื้อ และมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จาก

การหารือในเวทินั้นมีน้ำหนักมากกว่าการแลกเปลี่ยน พูดคุยกันในแบบปกติและ (2) สามารถเจาะจงกลุ่มผู้เข้าร่วมให้มีสถานะเป็นผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียในประเด็นปัญหาที่พวกเขา กำลังเผชิญอยู่ได้ ซึ่งการเจาะจงกลุ่มแบบนี้จะได้ประเด็นปัญหาและ ข้อตกลงที่แท้จริง ปราศจากการชี้หน้า หรือกำหนดจากกลุ่มผู้มีอำนาจฝ่ายอื่นๆ สุดท้ายแล้ว “ความต้องการแท้จริง” และ “ข้อตกลงร่วม” ของผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียจะทำให้เกิดความรู้สึกกระตือรือร้นที่จะนำ “ข้อตกลงร่วม” เหล่านั้นไป ปฏิบัติจริง ดังนั้น กระบวนการประชาหารือจึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ในการช่วยเพิ่มความเข้มข้นให้การสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนใต้

การดำเนินโครงการประชาหารือฯ นี้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน หรือ 6 หลักหมาย เปรียบเหมือนเข็มทิศและแผนที่เดินทาง สำหรับการลงไปปฏิบัติในพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดคร่าวๆ ดังนี้

(1) **การค้นหาหัวใจของปัญหา (Naming the Problem)** การทำความเข้าใจกับประเภทของปัญหา ที่มีทั้งที่เป็นระดับปัญหาเชิงเทคนิค และระดับ ชับซ้อน บางครั้งยังระบุสาเหตุของปัญหาไม่ได้ จึงยังไม่สามารถหาทางออกได้ เป็นต้น และการค้นหาปัญหาที่คนในพื้นที่ห่วงใยเป็นกังวลมากที่สุดเพื่อนำมาใช้เป็น ประเด็นตั้งต้นที่จะนำมาหารือในเวทีประชาหารือ

(2) **การกำหนดกรอบในการแก้ปัญหา (Framing the Issues)** คือการศึกษา เพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ชุมชนระบุว่าห่วงใยที่สุด แล้วนำมาพัฒนา ทางเลือกต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา (การจัดทำคู่มือประชาหารือ หรือ Issue Book)

(3) **การจัดเวทีประชาหารือ (Deliberative Dialogue Forum)** คือการจัด เวทีประชาหารือ โดยชักชวนผู้เข้าร่วมที่หลากหลาย มาปรึกษาหารือโดยอิงข้อมูลที่ จัดไว้ให้ในคู่มือประชาหารือ ภิปรายสภาพปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกต่างๆ รวมทั้ง ชั่งใจว่าถ้าเลือกแนวทางนี้แล้วจะมีผลกระทบอะไรตามมาบ้าง แล้วสรุปหาแนวทาง ที่เห็นพ้องต้องกันมากที่สุดว่าเป็นทางออกของประเด็นปัญหานั้นๆ

(4) การสร้างข้อตกลงร่วมกัน (Getting Commitment) เป็นขั้นตอนในการชั่งน้ำหนัก จนถึงขั้นมีการตัดสินใจ หรือถึงขั้นมีข้อตกลงร่วมกัน เช่น ริเริ่มลงไปแก้ปัญหา หรืออาจจะกำหนดเพียงว่าจะหารือกันต่อไป

(5) การนำข้อตกลงมาปฏิบัติร่วมกัน (Acting Publicly) การนำข้อตกลงที่ได้จากเวทีไปปฏิบัติในพื้นที่หรือชุมชนของตน เพื่อแก้ปัญหา

(6) การสร้างบทเรียนของภาคประชาสังคม (Civic Learning) เป็นการประเมินผลงานที่ผ่านมาเพื่อสร้างบทเรียนให้กับกรณีอื่นๆ หรือเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดเวทีประชาหารือในประเด็นอื่นต่อไป

กล่าวโดยสรุป โครงการประชาหารือนี้ มี 3 ขั้นตอนหลักๆ คือ (1) ขั้นตอนการจัดเวทีเพื่อค้นหาหัวใจของปัญหาเพื่อกำหนดประเด็นตั้งต้น พร้อมกับรวบรวมที่มาของปัญหา (2) สร้างทางเลือกและ (3) ขั้นตอนที่สำคัญคือการจัดเวทีประชาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงร่วมกันหลังจากพิจารณาข้อเสนอทางเลือกต่างๆ ซึ่งได้มาจากขั้นตอนแรก ขั้นตอนกระบวนการทั้งหมดดังกล่าว ใช้เวลาดำเนินการประมาณ 2 ปี เริ่มจากเดือนมกราคม 2553 จนถึง ธันวาคม 2554 และดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ จำนวน 12 องค์กร ประกอบด้วย (1) เครือข่ายวิฑูชุมชนปัตตานี - PCRN (2) สมาคมผู้หญิงกับสันติภาพ - We Peace (3) เครือข่ายอาสาสมัครสื่อสันติภาพชายแดนใต้ - SPM (4) เครือข่ายบัณฑิตอาสาพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนใต้ - GDST (5) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ - SFST (6) ศูนย์วัฒนธรรมอิสลามเพื่อการพัฒนา - PUKIS (7) สำนักข่าวอามาน - Aman (8) เครือข่ายส่งเสริมสิทธิและการเข้าถึงความยุติธรรม - HAP (9) เครือข่ายอาสาสมัครผู้ช่วยทนายความมุลินีศุนย์ทนายความมุสลิม - SPAN (10) กลุ่มสันกาลาศิริ - SK (11) ศูนย์พิทักษ์วัฒนธรรมเพื่อประชาธิปไตยจังหวัดชายแดนใต้ - CCPD และ (12) เครือข่ายประชาสังคมนราธิวาส - CSN-N

จากการลงพื้นที่ทำเวทีชุมชนในชื่อปฏิบัติการ “การค้นหาหัวใจของปัญหา” ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการสร้างและพัฒนาประเด็นที่จะพูดคุยในเวที ประชาหารือ โดยองค์กรเครือข่ายฯ ทั้ง 12 องค์กร จัดเวทีทั้งสิ้น 39 เวที ครอบคลุม พื้นที่ทั้งสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีผู้เข้าร่วมกว่า 1,455 คน พบว่า

ปัญหาที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดมี 4 ประเด็นหลัก ประกอบไปด้วย (1) ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตประจำวัน (2) คุณภาพและความต้องการของท้องถิ่นเรื่องการศึกษา (3) ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และสุดท้าย (4) คือการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

เมื่อได้ปัญหาสำคัญแล้ว องค์กรทั้ง 12 องค์กร ได้ตั้งคณะทำงานศึกษา สร้างแบบจำลองทางเลือก ที่จะใช้ในการแก้ปัญหา แต่ละประเด็นมีสามกรอบแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นอย่างน้อย เพิ่มเติมข้อมูลผลกระทบ ทั้งทางบวกและลบ ซึ่งเรียกว่า “คู่มือประชาหารือ” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ตั้งต้นเริ่มอภิปรายถกเถียง ในประเด็นต่างๆ ในเวทีประชาหารือ

คู่มือประชาชนหรือ มีสาระสำคัญ คือ ประเด็นปัญหาพร้อมความสำคัญของปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา (3 กรอบ) ภายใต้แต่ละกรอบจะมี สิ่งที่ต้องทำเพื่อแก้ปัญหา อุปสรรคและสิ่งที่ต้องแลก

ประเด็นเรื่องความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ **แนวทางที่ 1** การสร้างเงื่อนไขในการอยู่ร่วมกันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง **แนวทางที่ 2** การใช้นโยบายปราบปรามอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบผลข้างเคียง และ **แนวทางที่ 3** การปรับลดจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงให้เหมาะสมกับความจำเป็นในพื้นที่

ประเด็นการจัดการศึกษาที่ชุมชนต้องการ ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ **แนวทางที่ 1** การส่งเสริมการจัดการศึกษาของชุมชนภายใต้รัฐธรรมนูญ **แนวทางที่ 2** การส่งเสริมพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาแบบสองระบบ (ศาสนาและสามัญ) และพัฒนาประสิทธิภาพด้านสามัญของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และ **แนวทางที่ 3** การสร้างหลักประกันความปลอดภัยให้แก่บุคลากรในระบบการศึกษา

ประเด็นความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ **แนวทางที่ 1** การสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชนเพื่อเพิ่มพูนระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม **แนวทางที่ 2** การตรวจสอบความโปร่งใสของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ต้นทางกระบวนการยุติธรรม **แนวทางที่ 3** การใช้กฎหมายมาตรฐานแทนที่กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง

ประเด็นปัญหาเสพติด ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ **แนวทางที่ 1** การลดความต้องการในการใช้ยาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ **แนวทางที่ 2** การลดการแพร่ขยายของยาเสพติด และ **แนวทางที่ 3** การฟื้นฟู บำบัดผู้ติดยาเสพติดและสร้างสภาพแวดล้อมปลอดยาเสพติดโดยชุมชน

จากการทำเวทีประชาหารือทั้งสิ้น 45 เวที และมีผู้เข้าร่วมกว่า 1,310 คน บทสรุปจากเวทีพบว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับประเด็นปัญหาใจกลางของพื้นที่ทั้งสี่ประเด็น แต่โดยภาพรวมแล้ว ผู้เข้าร่วมที่แสดงความคิดเห็นทั้งหมดไม่ลงน้ำหนักอย่างเป็นเอกฉันท์ว่าในแต่ละประเด็นปัญหาใจกลาง

ทั้งสี่ประเด็นนั้น แนวทางใดที่ดีที่สุดในระหว่างสามแนวทางที่ได้ทำเป็นกรอบไว้ให้พิจารณา ซึ่งก็ตรงกับแนวคิดและวัตถุประสงค์หลักของเวทีประชาหารือ ที่กรอบแนวทางทั้งสามแนวทางนั้น ทำขึ้นเพื่อช่วยกระชับขอบเขตเนื้อหาการแลกเปลี่ยนไม่ให้ออกนอกเรื่องจนเกินไปในบางเวที ก็มีการลองสอบถามเช่นกันว่า ชอบแนวทางใดมากที่สุด แต่ทั้งนี้ ไม่มีความตั้งใจให้มีการเลือกหรือลงคะแนน ซึ่งจากการถามดังกล่าว พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมต่อแนวทางต่างๆ ตามที่บรรจุอยู่ในคู่มือประชาหารือ นั้น ยังไม่เห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ แต่มีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร ดังจะได้อภิปรายเสียงสะท้อนเหล่านี้ในบทต่อไป

เสียงสะท้อนจากเวที
ประชาหารือทางออก
สู่สันติภาพชายแดนใต้

2

เสียงสะท้อนจากเวทีประชาหารือทางออก สู่สันติภาพชายแดนใต้

“เวทีประชาหารือครั้งนี้ เป็นโอกาสแรกจริงๆ สำหรับเยาวชนอย่างผม ที่ได้มาเสนอความคิดเห็นอย่างเข้มข้นแบบนี้ ต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก เพราะที่ผ่านมา เยาวชนอย่างเรามากุมมองว่าเป็นพวกก่อปัญหา โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด ผมก็สงสัยอยู่ว่า ทำไมไม่มีใครมาถามเราบ้างว่าจะแก้ปัญหารื้อยากันอย่างไร ทั้งๆ ที่เราเป็นคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาด้วย”

*เสียงตัวแทนเยาวชนจากพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนใต้
ในเวทีประชาหารือเดือนพฤษภาคม 2554 จ.ปัตตานี*

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า โครงการนี้ได้เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาร่วมเวทีประชาหารือ เพื่อแสวงหาข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาใจกลาง 4 ประเด็นของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พวกเขาได้คัดเลือกไว้แล้ว อันประกอบด้วย ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาคุณภาพการศึกษา ปัญหาความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งได้ผลสรุป การแสดงความคิดเห็นเบื้องต้นต่อแนวทางแก้ไขในปัญหาใจกลางทั้ง 4 ประเด็นไว้ในบทที่แล้ว อย่างไรก็ตาม การจัดเวทีประชาหารือตามโครงการนี้พบว่า มีรายละเอียดปลีกย่อยที่น่าสนใจอีกมาก ทั้งที่เป็นข้อมูลความรู้ และข้อถกเถียงที่ไม่เคยเปิดใจคุยกันมาก่อนในระหว่างการวิพากษ์วิจารณ์แต่ละแนวทางที่จัดไว้ในคู่มือประชาหารือต่อการแก้ไขปัญหาใจกลางทั้ง 4 ประเด็น

ดังนั้นในบทนี้ จะนำเสนอความคิดเห็นและข้อถกเถียงที่แตกต่างหลากหลายเกี่ยวกับปัญหาที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่ในเวลานี้ ว่าเป็นอย่างไร? (กรุณาดูคู่มือประชาหารีอในภาคผนวก 2 ประกอบ)

ประเด็นที่ 1 : การสร้างความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของเทศบาลจังหวัดชายแดนใต้

สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อเดือนมกราคม 2547 ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้อย่างต่อเนื่อง การใช้ยุทธวิธีทางการทหารของทั้งสองฝ่ายได้สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างใหญ่หลวงต่อประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่ที่มีชีวิตอยู่อย่างหวาดผวาวันทวิตกว่าจะเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน ครอบคลุม ลูกหลาน และญาติพี่น้อง พฤติการณ์ความรุนแรงหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ส่วนตัว เช่น การลอบสังหาร การเผาโรงเรียน เผาที่อยู่อาศัย การวางระเบิดตามถนนหนทาง การข่มขู่คุกคาม การละเมิดทางเพศ สร้างความน่าสะพรึงกลัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น คาร์บอมบ์ ความรุนแรงเหล่านี้ไม่ว่าจะกระทำการโดยฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ หรือจากการกระทำของฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ต่างก็ทำให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัยทั้งสิ้น ทั้งยังคาดเดาไม่ได้ว่าเหตุการณ์ในวันข้างหน้าจะเป็นอย่างไร จะถึงคราวของเราหรือยัง

จากการดำเนินกระบวนการเวทีประชาหารีอขององค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ 12 องค์กรเพื่อหารีอและรวบรวมความคิดเห็นเพื่อหาทางออกของประชาชนหลากหลายกลุ่มในจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาเข้าร่วมทั้งสิ้นจำนวน 339 คน (เป็นชาย 260 คน หญิง 79 คน) ประกอบด้วยผู้นำชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน นักเรียนวิชาการศาสนา (ปอเนาะ)

และกลุ่มเครือข่ายสตรีผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้

กลุ่มนักกิจกรรมและผู้นำนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้¹ ได้แสดงความคิดเห็นว่า ความปลอดภัยของผู้คนในพื้นที่ก็คือ การมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่และสามารถใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุข พวกเขาให้ความเห็นว่า **มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่และดังนั้น จึงไม่ควรมีผู้ใดจะมีสิทธิกำหนดว่า “ใครสมควรหรือไม่สมควรตาย”**

ข้อถกเถียงเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในคู่มือประชาหารือ (โปรดดูภาคผนวก) นั้น ปรากฏว่า

แนวทางที่มีผู้ให้ความสนใจ และเห็นพ้องกันมากที่สุดก็คือ แนวทางการปรับลดกำลังทหารให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ รองลงมาได้แก่แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่รัฐให้มากขึ้น หรือใช้นโยบายปราบปรามอาชญากรรมแบบมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบกับผลข้างเคียง ซึ่งอยู่ในแนวทางที่สองของคู่มือประชาหารือ ทั้งนี้ในบางเวทีผู้เข้าร่วมเสนอให้รวมทั้งสองแนวทางนี้ด้วยกันเป็นข้อตกลงร่วมของกลุ่ม แนวทางที่หลายเวทีให้ความสนใจรองลงมาคือ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาชน เพื่อพัฒนากลไกการดูแลความปลอดภัยชุมชน เนื่องจากผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่คิดว่าแนวทางนี้ทำได้ยาก เพราะชุมชนมีบรรยากาศของความไม่ไว้วางใจกันสูง²

¹ ที่เข้าร่วมเวทีวันที่ 3-5 มิถุนายน 2554 จัดโดย เครือข่ายบัณฑิตอาสาจังหวัดชายแดนภาคใต้

² แนวทางนี้ยังมีข้อกังขาหลายประการ อาทิ ในขณะที่ความกังวลใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการประชาหารือมีได้จำกัดเพียงความรุนแรงจากกลุ่มผู้ขัดแย้ง แต่พวกเขากังวลใจอย่างมากเกี่ยวกับการถือครองอาวุธปืนของชาวบ้านทั่วไปและของคนบางกลุ่ม ซึ่งกระทบต่อความรู้สึกไม่ปลอดภัยของพวกเขาอย่างมาก ได้แก่ การติดอาวุธเพื่อใช้ในการป้องกันตนเองแก่กลุ่มอาสาสมัครในระดับชุมชน ซึ่งถูกฝึกการใช้อาวุธมานาน เข้าในบางกลุ่ม บางรายผู้ถืออาวุธก็เป็นกลุ่มที่นิยมจับกลุ่มดื่มสุรกันเป็นประจำด้วย นอกจากนี้พวกเขายังพบว่าปืนของอาสาสมัครป้องกันหมู่บ้านยังถูกใช้ในการแก้แค้นผู้ขัดแย้งทั้งที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์รุนแรงโดยรวมและที่เป็นเรื่องส่วนตัวด้วย การติดอาวุธให้พลเรือนโดยเฉพาะข้าราชการครู รวมไปถึงการใช้ทหารเด็กทั้งที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จากทั้งฝ่ายรัฐไทย (ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน/ชรบ.) และกลุ่มขบวนการ ชาวบ้านมองว่าเรื่องดังกล่าวถือเป็นการละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างร้ายแรง และเป็นชนวนก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงมากขึ้น เพราะเด็กยังขาดวุฒิภาวะและขาดการบังคับ

แนวทาง การปรับลดจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงให้เหมาะสมกับ
ความจำเป็น

**ข้อถกเถียง1: ความรุนแรงในพื้นที่ที่มีการปะทะกันสูง ต้องปรับลดจำนวน
เจ้าหน้าที่ทหารให้เหมาะสมจะทำให้ประชาชนไม่ต้องตกเป็นเป้าหมายการโจมตี**

กลุ่มนักกิจกรรมและผู้นำนักศึกษาที่เข้าร่วมเวทีประชาหารือมองประเด็น
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่ว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่
ถือเป็นสงครามระหว่างรัฐไทยกับกลุ่มขบวนการ (BRN-Co-ordinate) ที่มีความขัดแย้ง
ทางความคิดและต่างใช้ความรุนแรง ทั้งนี้กลุ่มเยาวชนมีความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุ
แห่งความไม่ปลอดภัยของประชาชนว่า เกี่ยวข้องกับการตั้งฐานปฏิบัติการ
จำนวนมากของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง

ดังนั้นแนวทางการปรับเพิ่ม/ลดจำนวนทหารและเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง
ในพื้นที่ ซึ่งเป็นทั้งคู่ขัดแย้งและเป้าหมายโจมตีของกลุ่มขบวนการจึงมีน้ำหนัก
มากกว่าแนวทางอื่นๆ พิสูจน์ได้จาก พื้นที่ซึ่งไม่ค่อยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงอยู่

กลายเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในทางกลับกันพื้นที่ๆ มีเจ้าหน้าที่อยู่หนาแน่นกว่ากลับกลายเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง และหากในพื้นที่ยังมีเจ้าหน้าที่อยู่มากเท่าไร ยิ่งทำให้ประชาชนรู้สึกไม่ปลอดภัยมากขึ้น อาจจะต้องเหตุผลที่ว่ากลุ่มฝ่ายแนวร่วมเองก็หวังที่จะทำร้ายเจ้าหน้าที่โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผู้บริสุทธิ์ที่อยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับสถานที่ๆ มีเจ้าหน้าที่อยู่นั่นเอง

ตัวอย่างต่อมา จากเวทีประชาหารือกับกลุ่มผู้เข้าร่วมกลุ่มจำลองคดีอาญาที่ได้รับการประกันตัว และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานกระบวนการยุติธรรม³ มีความเห็นว่า

ปัจจุบันการแก้ไขปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการทุ่มเทกำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงให้ลงไปควบคุมในพื้นที่นั้นทำให้เจ้าหน้าที่ทหารมีจำนวนมากเกินความจำเป็น ทำให้เกิดความหวาดระแวง นอกจากนี้ การที่เจ้าหน้าที่ซึ่งลงมาประจำการในพื้นที่ ไม่เข้าใจอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์และความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ยิ่งทำให้เพิ่มความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันด้วย ข้อเสนอรูปธรรมในการปรับลดจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงให้กับแนวทางสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้คือ อยากรู้ให้มีหน่วยเฉพาะกิจ (ฉก.) เพียงแห่งเดียวต่อหนึ่งพื้นที่ ซึ่งขณะนี้ในบางพื้นที่จะมี ฉก. อยู่ถึงสองแห่ง (ซึ่งมีใช้สังกัดเดียวกัน) ทำให้เกิดความไม่ราบรื่นในการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานของรัฐต่างสังกัดและความไม่ไว้วางใจกันระหว่างรัฐและประชาชนมากยิ่งขึ้น

³ วันที่ 5 พฤษภาคม 2554 จัดโดยเครือข่ายส่งเสริมสิทธิและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ข้อถกเถียง2: สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้เป็นความรุนแรงที่ยืดเยื้อ และไม่สามารถระบุตัวผู้ก่อความไม่สงบได้ การตรึงกำลังของเจ้าหน้าที่ความมั่นคง ยังจำเป็น แต่มีเงื่อนไขขกเลิกกฎหมายพิเศษ และกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน

ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือจำนวนไม่น้อยรู้สึกกังวล และมีอีกบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการปรับลดจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ฉะนั้นสิ่งที่สามารถทำได้คือการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน โดยการดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชน โดยประชาชนเอง เวทีประชาหารือที่จัดโดยอาสาสมัครผู้ช่วยนายความฯ มีผู้เข้าร่วมเสนอให้รัฐและฝ่ายความมั่นคงวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ก่อนเข้ามาแก้ปัญหา พวกเขาเห็นว่า

จำนวนของทหารที่มีอยู่อาจไม่สำคัญเท่ากับการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ ทั้งกฎอัยการศึก และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 เข้มงวดเกินไป พร้อมเสนอว่าการยกเลิกกฎหมายพิเศษ (เพราะกฎหมายสร้างเงื่อนไข) และใช้กฎหมายทั่วไปแทน (กฎหมายอาญาปกติ) จะช่วยแก้ไขปัญหาคความไม่ปลอดภัยได้มากกว่าการปรับลดจำนวนทหาร

นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จากเครือข่ายอาสาสมัครผู้ช่วยทนายความฯ ทั้งสามจังหวัดและสี่อำเภอในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เสนออีกแนวทางหนึ่งคือ การกำหนดพื้นที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารแยกส่วนชัดเจนกับพื้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน พวกเขาไม่เห็นด้วยกับการให้หน่วยงานฝ่ายความมั่นคงอยู่ร่วมกับชาวบ้าน โดยให้เหตุผลว่า จากประสบการณ์ที่ผ่านมาไม่เคยปรากฏว่ามีทหารฝ่ายความมั่นคงอยู่ได้อย่างมีความสุขกับชาวบ้าน เมื่อฝ่ายความมั่นคงเข้ามามีแต่ปัญหา เช่น ปัญหาเรื่องขู่สาวและอื่นๆ

นอกจากนี้ มีผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือจำนวนไม่น้อย ที่ไม่เห็นด้วยกับการปรับลดจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงลง อาทิ ผู้เข้าร่วมเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในสามจังหวัดฯ แกนนากลุ่มสตรี และตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐด้านความมั่นคง⁴ ซึ่งผู้เข้าร่วมมองว่าจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เราไม่อาจทราบได้ว่าเกิดจากฝีมือของฝ่ายใด การที่มีเจ้าหน้าที่มาคอยรักษาความปลอดภัยให้จึงยังมีความจำเป็น และสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม อยากรักษาระยะห่างระหว่างกัน (ฐานปฏิบัติการทหารและชุมชน) เนื่องจากกลัวโดนลูกหลงจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐตกเป็นเป้าหมายการก่อความไม่สงบมากขึ้น

ในกรณีการปรับลดจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง มีเสียงสะท้อนจากตัวแทนเจ้าหน้าที่ทหารที่ทำงานให้พื้นที่ว่า

การพิจารณาเรื่องการเพิ่ม – ลด จำนวนเจ้าหน้าที่นั้น ต้องดูว่าพื้นที่มีความพร้อมแค่ไหน ถ้าประชาชนดูแลกันเองได้ก็ดี ถ้าจำนวนเจ้าหน้าที่ลดลงแล้ว เหตุการณ์จะลดลงหรือเปล่า ต้องพิจารณาปัจจัยหลายๆ อย่างร่วมด้วย ถ้าทุกคนในพื้นที่ยืนยันได้ว่าเหตุก่อความไม่สงบจะไม่เกิดอีกทางเจ้าหน้าที่จะได้ถอนกำลังกลับได้อย่างสบายใจ อันที่จริงทหารทุกคนก็อยากกลับบ้าน กลับไปดูแลครอบครัวอยู่แล้ว แต่สาเหตุที่เจ้าหน้าที่ยัง

⁴ จัดเวทีโดย กลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2554

อยู่ในพื้นที่เพราะเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้
นี้ เจ้าหน้าที่ทหารที่ลงมาปฏิบัติงานในพื้นที่ก็มีไซมิเพียงฝ่ายปราบปราม
เท่านั้น ยังมีอีกหลายสายงาน เช่น สายงานมวลชน สายงานธุรการ เป็นต้น
สำหรับงานป้องกันและปราบปรามเป็นงานหนักมาก เพราะในความเป็น
จริง กำลังเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
นั้นมีไม่เพียงพอด้วยซ้ำ คือมีอยู่ไม่ถึงร้อยละสิบของจำนวนเจ้าหน้าที่
ทั้งหมดในพื้นที่ ส่วนมากจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ อยากรู้ดี ยอมรับ
ว่าเจ้าหน้าที่ต้องเรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ให้มากขึ้น ซึ่ง
น่าจะช่วยลดความห่างเหินระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านได้

แนวทาง **อำนาจให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างประชาชนกับ
เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง**

**ข้อถกเถียง1: ถ้าจะอยู่ร่วมกัน (ไม่แยกกัน) ก็ต้องปรับตัวเข้าหากัน ชุมชนต้อง
ปรับตัวให้เข้มแข็งก่อน**

แนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เป็นแนวทางที่ผู้เข้าร่วม
บางส่วนเห็นว่าในทางปฏิบัติ เป็นไปได้ยาก เพราะชุมชนไม่อาจปกป้องตนเองได้
เพียงฝ่ายเดียวท่ามกลางสถานการณ์ที่ยังไม่รู้แน่ชัดว่าใครเป็นใคร และใครเกี่ยวข้องกับ
กับความรุนแรงในพื้นที่บ้าง จึงเห็นว่า จำเป็นต้องเลือกใช้วิธีนี้ โดยให้เหตุผลว่า
พวกเขาอยากให้คนในพื้นที่แก้ปัญหาของตัวเองเพราะตนรู้ปัญหาในพื้นที่เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังเสนอทางออกที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการป้องกันอาชญากรรม
โดยชุมชน โดยวิธีสร้างจิตสำนึกในเรื่องศาสนาให้มากขึ้น ดำเนินชีวิตตาม
หลักศาสนาอย่างแท้จริง และศึกษาศาสนาเพิ่มเติมก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคม
อย่างสันติ รวมทั้งที่บางเวทีเสนอให้จัดกิจกรรมระหว่างชุมชนขึ้น เช่น ฟุตบอลกระชับ

มิตรหรือการร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์และพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับ “การสร้างกลไกรักษาความปลอดภัยระดับชุมชน” ให้กว้างขวางขึ้น

ในบางเวทีก็เสนอว่า แนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งน่าจะทำให้ทันที เช่น การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเคารพหลักนิติธรรม ดังข้อเสนอจากเวทีที่กลุ่มผู้ร่วมมาจากเครือข่ายอาสาผู้ช่วยทนายฯ ทั้งสามจังหวัดและสี่อำเภอในพื้นที่ภาคใต้เสนอว่า ต้องร่วมกันเคารพกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเจ้าหน้าที่รัฐหรือประชาชน เช่น ควรให้ทางฝ่ายความมั่นคงและประชาชนเคารพกฎหมายจราจร การใช้รถใช้ถนน การร่วมกันติดป้ายทะเบียนรถ โดยไม่มีกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดอยู่เหนือกฎหมาย และประชาชนสามารถตรวจสอบการเข้ามาทำงานของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานต่างๆ ได้ เพื่อให้เกิดความสบายใจและความปลอดภัยร่วมกันทั้งสองฝ่าย

ประเด็นเพิ่มเติมที่น่าสนใจจากเวทีประชารัฐคือการอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงในสถานการณ์ความรุนแรงที่เวทีส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า ปัจจุบันในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผู้หญิงมีบทบาทและมีส่วนร่วมมากในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผู้ชายถึง 80% บางคนตกเป็นผู้ต้องสงสัยโดยอัตโนมัติ บางคนต้องคดี เสียชีวิต พิการ ฯลฯ ซึ่งปัญหาที่ตามมาก็คือ ผู้หญิงในครอบครัวก็จะได้รับผลกระทบเป็นรายต่อไปเพราะจะต้องแบกรับภาระทั้งหมดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้หญิงจะต้องตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ผู้หญิงบางกลุ่มยังรวมตัวขับเคลื่อนงานพัฒนาเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ทำให้พวกเขามีความเข้มแข็งและกลายมาเป็นกลุ่มมีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนกระบวนการหาทางออกจากความขัดแย้งเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและสันติภาพในพื้นที่

ข้อถกเถียง 2: ถ้าจะอยู่ร่วมกัน (ไม่แยกกัน) ก็ต้องปรับตัวเข้าหากัน โดยให้เจ้าหน้าที่ปรับก่อน

ความเห็นของชาวบ้านหลากหลายอาชีพ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง บางส่วนที่เข้าร่วมเวทีประชารัฐในหลายพื้นที่สะท้อนว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ต้องปรับตัวเข้ากับชาวบ้านก่อน ไม่ใช่เพียงเรียกร้องเรียกร้องให้ชาวบ้านยอมรับและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เท่านั้น แนวคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากนักการศาสนาท่านหนึ่งว่า

เป็นการดีที่ทางเจ้าหน้าที่ฯ จะปรับตัวอยู่ร่วมกับประชาชนเพื่อที่จะได้เรียนรู้ว่าสิ่งไหนที่น่าจะใช้ สิ่งไหนที่ไม่น่าจะใช้เพื่อที่จะจับคนร้ายได้ถูก สำหรับการแบ่งแยกดินแดน ตนยอมรับว่ามีอยู่จริง แต่มีมากน้อยแค่ไหนตรงนี้ไม่รู้ แต่การแก้ปัญหา ต้องทำด้วยใจที่บริสุทธิ์ จึงจะประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

อีกทางหนึ่งคือ การแก้ปัญหาโดยใช้หลักการทางศาสนาของทุกศาสนาเห็นตรงกันว่า การฆ่าคน ไม่ว่าจะพุทธ มุสลิม เป็นบาปทั้งนั้น ตรงกับที่บางคนก็สรุปว่าเรื่องกำลังเจ้าหน้าที่มากหรือน้อยเกินไปไม่ใช่ปัญหา ที่สำคัญอยู่ที่ความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากกว่า

แนวทาง ใช้นโยบายปราบปรามอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบต่อผลข้างเคียง

ข้อถกเถียง 1 : การสร้างกลไกตรวจสอบการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง

สำหรับแนวทางการสร้างกลไกตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ปรากฏข้อเสนอที่น่าสนใจที่ว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการประชาหรือต้องการ แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการหรือผู้มีอำนาจในการเจรจาระหว่างประชาชนกับภาครัฐซึ่งมาจากการคัดเลือกหรือจัดตั้งโดยประชาชนขึ้น เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีผู้ประสานงานที่ชัดเจนระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นประชาชนบางส่วนไม่มีช่องทางขอความช่วยเหลือหรือร้องเรียนได้ทันท่วงที

ส่วนองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่ก็ถูกมองจากภาครัฐว่า เป็นองค์กรที่ช่วยเหลือคนผิด (คนที่ไม่ดี) ดังนั้นจึงยังไม่มีหน่วยงานใดสามารถช่วยประสานงานแทนประชาชนในพื้นที่ได้ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมไม่ได้ให้ความเห็นว่าศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จะเป็นองค์กรตัวกลางได้หรือไม่

นอกจากนี้ มีความเห็นแย้งในประเด็นการตั้งคณะกรรมการร่วมระดับหมู่บ้านจากเจ้าหน้าที่ทหารท่านหนึ่งว่า เขาไม่แน่ใจว่าถ้ามีการได้จัดตั้งแล้วจะมีการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังหรือไม่ ดังนั้นการจัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านก็ควรจะเป็นคนในหมู่บ้านเอง เพราะว่าคนในหมู่บ้านรู้ว่าปัญหาคืออะไร แต่แปลกที่ว่า

ทำไมชาวบ้านเองไม่ยอมแก้ ตรงนี้มันน่าคิด ฉะนั้นการแก้ปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คนที่ควรแก้ก็คือคนในพื้นที่ไม่ใช่เอาคนข้างนอกมาช่วยแก้ และที่สำคัญเอาหลักศาสนานี้แหละมาแก้ จะแก้ได้ดีที่สุด

ข้อถกเถียง 2: การรับผิดชอบผลกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานความมั่นคง (กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน) ด้วยการเยียวยาความเสียหาย

เวทีการปรึกษาหารือในหลายพื้นที่ได้ถกเถียงประเด็น หลักเกณฑ์การเยียวยา โดยเฉพาะการตัดสินใจว่ากรณีใดเป็นความสูญเสียอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบฯ (สามารถรับเงินเยียวยาเพื่อชดเชยความสูญเสีย) หรือกรณีใดเป็นเรื่องส่วนตัวหรืออาชญากรรมทั่วไป (ที่ไม่สามารถรับเงินเยียวยาได้) การเยียวยาการสูญเสียชีวิต หรือบาดเจ็บที่เกิดจากการกระทำความรุนแรงในพื้นที่ แม้ว่าจะเป็นเรื่องดีและไม่น่าจะมีปัญหาอะไร เพราะเป็นเงินที่รัฐมอบให้เพื่อ “ชดเชยความสูญเสีย” ที่รัฐไม่สามารถดูแลความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้

แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพและความโปร่งใส เจือปนอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะเมื่อฝ่ายรัฐเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าจะจ่ายเงินเยียวยา ให้กี่ต่อเมื่อเป็นความสูญเสียที่เกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบเท่านั้น สิ่งที่ คลางแคลงใจคือจะพิสูจน์ได้อย่างไรว่าเหตุการณ์ใดเป็นความสูญเสียจากสถานการณ์ ความไม่สงบหรือเหตุการณ์ใดไม่ใช่ เพราะมีหลายๆ กรณีที่มีพฤติกรรมเหมือนกัน เช่น การไล่ยิง ไล่ฆ่า หรือลอบวางระเบิดกัน แต่เจตนาต่างกัน บางครั้งเป็นความขัดแย้งส่วนตัว ชู้สาว การเมืองท้องถิ่น หรือแม้แต่การหักหลังกันในธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามจากหน่วยงานความมั่นคงที่พยายามจะ จำแนกแยกแยะประเภทของคดีหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ข้อมูลศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) ที่เพิ่งเปิดเผยออกมาเมื่อไม่นานมานี้ว่า

ช่วงตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2547 จนถึงวันที่ 31 มี.ค.2553 มีคดีอาญาเกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอของ จ.สงขลา รวมทั้งสิ้น 72,731 คดี แยกเป็นคดีความมั่นคงเพียง 7,439 คดีเท่านั้น เท่ากับว่ามีคดีอาญาที่เกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบตามตัวเลขของรัฐแคลิเบกว่าเปอร์เซ็นต์

ดังนั้นเพื่อไม่ให้มีการฉวยโอกาสจากสถานการณ์หรือสร้างสถานการณ์ ให้กรณีความผิดส่วนตัวไปเชื่อมกับกรณีความมั่นคงเพื่อรับการเยียวยา ทำให้ การแก้ไขปัญหาลับสน หลงทิศผิดทาง สร้างค่านิยมผิดๆ สิ้นเปลืองงบประมาณ สิ่งเหล่านี้ ผู้เข้าร่วมเวทีมองว่า

รัฐควรแยกแยะและจัดการให้ชัดเจนระหว่างคดีความมั่นคงและคดี ส่วนตัว หลังจากนั้นช่วยเหลือเยียวยาให้เหมาะสมแก่เหตุ

พร้อมทั้งสนับสนุนให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐด้านความมั่นคง (ฝ่ายปกครอง ทหาร ตำรวจ) กับภาคประชาชนในการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ และให้คำปรึกษาผลการสอบสวนสืบสวนคดีต่างๆ โดยเฉพาะคดีที่ล่าช้า หรือค้างคาใจญาติผู้เสียชีวิตหรือบาดเจ็บ รวมถึงการชดเชยความเสียหาย รวมทั้งสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับผู้ที่ถูกปล่อยตัวจากการถูกจับกุมคุมขัง เนื่องจากการไม่มีหลักฐานหรือไม่มีความผิดแล้ว และเมื่อผู้ต้องสงสัยถูกปล่อยตัว หรือไม่มี ความผิด ต้องมีการลบข้อมูลในฐานประวัติผู้ก่อความไม่สงบในสารระบบทะเบียนต่างๆ ทันที สิ่งเหล่านี้ถ้ารัฐทำได้เท่ากับเป็นการพิสูจน์ความจริงใจในการแก้ปัญหาให้คนในพื้นที่ของรัฐอย่างแท้จริง

กล่าวได้ว่า ข้อคิดเห็นที่ต้องตรงกันมากที่สุดระหว่างผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือจากทุกเวทีคือ เจ้าหน้าที่รัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และจริงจัง ด้วยความรู้สึกที่เป็นเพื่อนมนุษย์ แล้วประชาชนก็จะสัมผัสความรู้สึกนั้นได้ และจะเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นและไว้วางใจ ในที่สุดประชาชนก็จะพร้อมให้ความร่วมมือ และสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่อย่างเต็มที่ แต่ที่ผ่านมาประชาชนยัง ค้างคาใจกับการทำงานที่ไม่ชัดเจนและบางครั้งก็ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่เสียเอง

เจ้าหน้าที่รัฐต้องปฏิบัติ
หน้าที่ในการแก้ปัญหา
อย่างจริงจัง และจริงจัง
ด้วยความรู้สึกที่เป็น
เพื่อนมนุษย์
แล้วประชาชนก็จะสัมผัส
ความรู้สึกนั้นได้

ประเด็นที่ 2 : การจัดการศึกษาที่ชุมชนต้องการ ปิคนภาพ และปิสภาพ แวดลอมที่ปลอดภัย

ประชากรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อายุน้อยละ 80 เป็นชาวมลายูมุสลิมตามทัศนะอิสลามในเรื่องการศึกษานั้น เน้นหนักให้มุสลิมจะต้องดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของศาสนา การอบรมบ่มเพาะลูกหลานให้เป็นมุสลิมที่ดีถือเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่งของชีวิตประชาชนในพื้นที่จึงนิยมให้บุตรหลานได้ศึกษาวิชาการทั้งทางโลกและทางศาสนาควบคู่กันไปตั้งแต่เยาว์วัย

ในรายงานโครงการ “การเปลี่ยนแปลงทางประชากร ครอบครัว และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” (2550) ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงที่ผ่านมาจะทำให้ประชากรรุ่นหลังมีการศึกษามากขึ้น⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้อำนวยการเขตการศึกษาเขต 2 จังหวัดยะลารายงานว่าหากพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของคุณภาพการศึกษาของพื้นที่นี้ ในปี 2549⁶ พบว่า

ค่าเฉลี่ยในรายวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ของเด็กประถม 3 และ 6 กับมัธยม 3 และ 6 ค่าเฉลี่ยรายวิชาตกอยู่ประมาณร้อยละ 35-48 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในภาคใต้ ขณะเดียวกัน รายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ยืนยันว่า นักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติต่ำกว่าร้อยละ 50 และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ นอกจากนี้จากการประเมิน

⁵ โดยพบว่าสัดส่วนประชากรอายุ 15-24 ปี ที่กำลังเรียนในจังหวัดยะลา มีจำนวนผู้หนังสือใกล้เคียงกับในระดับประเทศ (ร้อยละ 44.7 สำหรับจังหวัดยะลา และ ร้อยละ 45.1 ในระดับประเทศ)

⁶ ที่มีครูอยู่ 20,000 กว่าคน และมีเด็กนักเรียนอีกประมาณ 500,000 ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ยังไม่รวมที่เรียนในปอเนาะซึ่งมีอยู่ประมาณ 7,000 คน

คุณภาพภายนอกพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กประมาณ 200 แห่งไม่ผ่านการรับรองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และยังพบว่าเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้นักเรียนและครูมีความไม่ปลอดภัยในการมาเรียนและสอน ทำให้ไม่สามารถทำการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างต่อเนื่องกว่าสิบปี จึงนับเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีลักษณะถดถอย ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ความไม่สมดุลระหว่างการศึกษาสมัยใหม่ (สายสามัญ) และการจัดการศึกษาแบบประเพณี (ศาสนาและภาษามลายู) ที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนในท้องถิ่น (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552)⁷ กล่าวคือ นโยบายด้านการศึกษาของรัฐไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในพื้นที่ รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาสายสามัญควบคู่กับสายศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพเริ่มตั้งแต่ภาคบังคับเป็นต้นไป ทำให้ผู้ปกครองขาดแรงจูงใจที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่รัฐจัดให้ ประกอบกับเหตุการณ์รุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งกับ

⁷ ภาพรวมโครงสร้างระบบการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะจำแนกเป็นระบบการศึกษาภาคสามัญทั่วไป (ซึ่งหมายถึง อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา) และระบบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็นระบบตาดีกา (ระดับอนุบาลเด็กเล็ก) ระบบซ็อกอเลาะห์ (ระดับประถม) มักจัดการเรียนหลังเลิกเรียนภาคสามัญในวันธรรมดา หรือเรียนเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์แล้วแต่ชุมชน ระบบปอเนาะ (ระบบการเรียนแบบกินอยู่ประจำ ซึ่งเรียนได้ตลอดชีวิต) นอกจากนี้ ยังมีระบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยแบ่งการศึกษาภาคศาสนาออกเป็นสามระดับ ได้แก่ ระดับอับตีดาอ์ (ชั้น 1-4) ระดับมุตาวัลลิต (ชั้น 5-7) และระดับชานาวี (ชั้น 8-10) โดยระบบดังกล่าวจะจัดควบคู่ไปกับวิชาสามัญในระดับมัธยมศึกษา และแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 ภาค ภาคละครึ่งวัน เรียนหกวันต่อสัปดาห์ และหยุดวันศุกร์ และสุดท้ายคือ ระดับกุลเลียฮ์ คือ ระดับวิทยาลัยหรือเทียบเท่าคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัย เช่น วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือเทียบได้กับคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ นอกจากจะสื่อสารกันด้วยภาษาไทยแล้ว ในระบบการศึกษาทุกระดับในภาคศาสนายังมีการใช้ภาษาพูดที่เป็นภาษามลายูที่เรียกว่า “ภาษามาเลย์/ภาษามลายู” หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า “ภาษายาวี” ทั้งที่เป็นภาษามลายูถิ่นและภาษามลายูกลาง เป็นหลัก ในส่วนภาษาเขียนนอกจากเขียนภาษาไทยแล้ว ยังมีภาษาเขียนในท้องถิ่น ทั้งภาษามลายูกลางและมลายูถิ่นปัตตานี ในสองลักษณะคือ ภาษายาวี (ภาษามลายูที่ใช้เขียนด้วยตัวอักษรภาษาอาหรับ) ภาษารูมี (ภาษามลายูที่ใช้เขียนด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษ) (โชคชัย วงษ์ธานี, 2551 ในศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี, 2552)

ปัญหาอคติและความขัดแย้งที่มีต่อกันระหว่างรัฐ
และชาวไทยเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ที่มีต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เป็นอุปสรรคสำคัญ
ของการขาดการบูรณาการทางการศึกษา

บุคลากรและโรงเรียน เช่น การฆ่าครู การเผาโรงเรียน ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ยิ่งทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปได้ยากยิ่ง โรงเรียนสายสามัญของรัฐและเอกชนสอนศาสนาอิสลามเองต้องหยุดสอนบ่อย ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ไม่ครบถ้วนตามหลักสูตร ส่วนสถาบันปอเนาะหลายแห่งก็ถูกปิดหรือถูกเพ่งเล็งจากหน่วยงานรัฐว่าเป็นที่ช่องสุ่มของผู้ก่อความไม่สงบ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพทางการศึกษาของเด็กด้วย

จากข้อมูลข้างต้นล้วนยืนยันตรงกันว่าคุณภาพการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยสาเหตุประการสำคัญอีกประการคือ ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่น เนื่องจากพบว่าทัศนคติและความเข้าใจที่แตกต่างกันในเรื่องของการศึกษา ปัญหาอคติและความขัดแย้งที่มีต่อกันระหว่างรัฐและชาวไทยเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเป็นอุปสรรคสำคัญของการขาดการบูรณาการทางการศึกษาสายสามัญและสายศาสนา

นอกจากนี้ฝ่ายความมั่นคงมักใช้บุคลากรทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการหาข่าว เนื่องจากบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชนและชุมชนเป็นอย่างมาก อีกทั้งความเป็นข้าราชการที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ รวมทั้งฝ่ายความมั่นคง ทำให้สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาถูกมองว่าเป็นตัวแทนของฝ่ายความมั่นคงนั่นเอง (คณะกรรมการสิทธิการวิสามัญเพื่อสอบสวนและศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2551)

จากปัญหาด้านการศึกษาที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ทำให้ในเวทีการประชาหารือ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 315 คน (ชาย 241 คนและหญิง 74 คน) ได้เสนอแนะแนวทางที่ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือเห็นพ้องกันมากที่สุดเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่ชุมชนต้องการมีคุณภาพและมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย คือ แนวทางการสร้างหลักประกันความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน กับแนวทางส่งเสริมชุมชนในการจัดการเรียนการสอนศาสนาอิสลามที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน และภายใต้แนวทางนี้ ทำให้มีการยอมรับแนวทางที่ รัฐควรสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรในการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการศึกษาสายศาสนาของสถาบันการศึกษาอิสลามทั้งในและนอกระบบอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวทาง การสร้างหลักประกันความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ของบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน

ข้อถกเถียง1: รัฐต้องดูแลและปกป้องสวัสดิภาพของบุคลากรทางการศึกษา

เวทีประชาหารือที่จัดขึ้นร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านศาสนา และสถาบันปอเนาะ ผู้เข้าร่วมเวทีฯ มีความเห็นพ้องกันเป็นส่วนใหญ่ว่า

รัฐควรออกมาตรการคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมของสถาบันปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและโรงเรียนรัฐ/เอกชนสอนสามัญ เนื่องจากสถานการณ์ของความไม่สงบ ทำให้บุคลากรในระบบการศึกษาได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมากจากการตกเป็นเป้าหมายของการใช้ความรุนแรงของฝ่ายก่อความไม่สงบทั้งครูชาวพุทธและมุสลิม และโดยเฉพาะครูสอนศาสนายังตกเป็นเป้าหมายการจับกุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง สำหรับโรงเรียนรัฐของรัฐก็เช่นเดียวกัน

● ปี 2549-2551

มีครูแสดงความจำนงขอย้าย
ออกจากพื้นที่สามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้
ประมาณ 1,500 คน

ร้อยละ 70 ของผู้
แสดงความจำนง

สอน 4 วิชาหลัก (ภาษาไทย, ภาษา
อังกฤษ, คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์)

ในช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายอนุญาตให้ครูขอย้ายออกจากพื้นที่ มีผู้แสดงความจำนงขอย้ายออก บุคลากรครูขอย้ายออกแล้วประมาณ 1,500 คนในรอบ 3 ปี (ปี 2549-2551) ซึ่งร้อยละ 70 ของคนกลุ่มนี้สอนวิชาหลัก 4 วิชาได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนครูอย่างมากในพื้นที่ แม้ว่ารัฐบาลจะเปิดให้มีการจ้างครูอัตราจ้างแต่คุณภาพการจัดการศึกษายังไม่ดีพอ

นอกจากนี้ รัฐยังควรออกมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการดูแลความปลอดภัยที่อยู่บนพื้นฐานการเคารพสิทธิของสถานศึกษาให้มากขึ้นด้วย เนื่องจากที่ผ่านมา ปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงเข้าตรวจค้น ในบางครั้งก็มีการเข้าจับกุมครูขณะที่กำลังสอนในห้องเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ บางโรงเรียนรัฐสอนสามัญบางแห่งยังต้องยอมให้เจ้าหน้าที่ทหารเข้ามาตั้งค่ายในโรงเรียน โดยโรงเรียนไม่มีสิทธิที่จะปฏิเสธได้ ซึ่งการไม่มีสิทธิการปกป้องตนเองหรือวางกติกากองการเข้าจับกุมผู้ต้องสงสัย หรือตรวจค้นสถานที่ที่ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจทั้งของครูและนักเรียนอย่างมาก

***ข้อถกเถียง2: การพัฒนามาตรการอื่นๆ ในการดูแลความปลอดภัยโดยตรง
ของบุคลากรครูในทุกระบบการศึกษา***

เวทีประชาหารหรือกับกลุ่มชาวบ้านหลากหลายอาชีพ และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความเห็นว่า

**การสร้างหลักประกันความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ
บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนในพื้นที่นั้นจะสัมฤทธิ์ผล
ได้ต้องอาศัยการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยที่ยั่งยืน**

ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารหรือกับเครือข่ายอาสาสมัครผู้ช่วยนายความฯ เสนอให้ยกเลิกการใช้ทหารรักษาความปลอดภัยให้กับนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา แต่ควรจัด ข.ร.บ. หรือ อ.ส..ในพื้นที่มาดูแลความปลอดภัยให้กับโรงเรียนเอกชนทั้งสามัญและศาสนา เพราะการที่คนในพื้นที่ดูแลกันเองย่อมได้รับความเชื่อถือมากกว่า อีกทั้งให้ประชาชนในพื้นที่ยังได้มีส่วนร่วมในการสอดส่องเป็น

หุเป็นตาช่วยกันดูแลกันซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การจัดให้มีรถรับ-ส่งเด็กนักเรียนที่ยากจน จัดสวัสดิการแก่บุคลากรทางการศึกษาทั้ง 2 ระบบ (โรงเรียนศาสนาและโรงเรียนสายสามัญ) รวมทั้งนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ จัดตั้งโครงการเยี่ยมวยาให้กับผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบพื้นที่สามจังหวัดชายแดนก็เป็นสิ่งที่สำคัญและควรเร่งรัดให้เกิดขึ้น

แนวทาง ส่งเสริมชุมชนในการจัดการเรียนการสอนศาสนาอิสลาม ที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ข้อถกเถียง1: ความท้าทาย เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจจากรัฐและสาธารณชนไทย ซึ่งต้องสร้างการยอมรับ

จากการจัดเวทีประชาหารือทุกเวที ทั้งกับบุคลากรทางการศึกษาในสายสามัญและศาสนาอิสลาม ข้าราชการด้านการศึกษา สื่อมวลชน และชุมชนในสามจังหวัดชายแดนใต้ ต่างเห็นพ้องกันว่า

การที่รัฐและประชาชนส่วนใหญ่ในระดับประเทศไม่เข้าใจอัตลักษณ์ของพื้นที่ นำมาซึ่งการคัดค้านการให้อิสระในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาเอกชน โรงเรียนตาดีกาและการสอนอัลกุรอานรูปแบบอื่นๆ ทั้งรัฐเองมีความหวาดระแวงว่า ผู้จบการศึกษาด้านศาสนาทั้งในประเทศและจากประเทศมุสลิม จะมีแนวคิดต่อต้านรัฐและต้องการสร้างรัฐอิสลามขึ้นในพื้นที่สามจังหวัด ผู้นำและประชาชนในชุมชนก็ไม่มีส่วนร่วมในการรักษา และพัฒนาสถาบันการศึกษาอิสลามในพื้นที่อย่างเพียงพอ ขาดจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ เนื่องจากกลัวว่าจะถูกเพ่งเล็งว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ เมื่อจะแสดงบทบาทสนับสนุนสถาบันการศึกษาอิสลามเหล่านั้น

ระบบการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน
(โดยเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้)
ยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม
และยังไม่ตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่
เท่าที่ควร

ดังนั้นรัฐควรให้ความไว้วางใจและให้ความสำคัญเป็นธรรมกับนักเรียน ในโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามและปอเนาะมากขึ้น ไม่มองเหมารวมว่าโรงเรียนเหล่านี้
เป็นต้นเหตุของการช่อมสุ่มก่อความไม่สงบ ซึ่งเมื่อเปลี่ยนทัศนคติต่อโรงเรียนเหล่านี้
นี้แล้ว จะนำมาสู่ความไว้วางใจกัน ทั้งจากประชาชนเองและรัฐอันจะช่วยสร้าง
บรรยากาศของการแก้ปัญหาด้านการศึกษาร่วมกัน

ข้อถกเถียง2: ใฝ่ฝ่ายวิชาการศาสนาอิสลาม มีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรของ สถาบันการศึกษา

ในเวทีประชาหารือทุกเวที เสนอแนวทางมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของฝ่าย
วิชาการศาสนา (อิสลาม) ในการร่างหลักสูตรที่เกี่ยวกับภาคเนื้อหาศาสนาให้
ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ระบุในหลักศาสนาอิสลาม โดยมุ่งหวังให้รัฐต้องสนับสนุน
การจัดตั้งองค์กรในการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการศึกษาสายศาสนาของ
สถาบันการศึกษาอิสลามทั้งในและนอกระบบอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรมมาก
ที่สุด เนื่องจากระบบการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน (โดยเฉพาะสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้) ยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมและยังไม่ตอบสนอง
ความต้องการของคนในพื้นที่เท่าที่ควร นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมที่เป็นนักเรียนศาสนา
จำนวนหนึ่งยังแสดงความเห็นว่าพวกเขาอยากให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรของสถาบัน
การศึกษาเอง เนื่องจากตำราที่กระทรวงมหาดไทยผลิตนั้นดูจะมีเนื้อหาอ่อนเกินไป
โดยเฉพาะด้านวิชาการศาสนา⁸

⁸ จัดเวทีโดย เครือข่ายอาสาสมัครสื่อสันติภาพชายแดนใต้ เมื่อ 28 กรกฎาคม 2554

ข้อถกเถียง3: จัดตั้งองค์กรเฉพาะเพื่อดูแลสถาบันการศึกษาศาสนาทุกรูปแบบ
จากเวทีประชาหารือกับกลุ่มประชาสังคมด้านพัฒนาสังคมและสื่อมวลชน
มีความเห็นว่า

ในการจัดระบบการศึกษาแบบจารีตประเพณี ควรมีการแต่งตั้ง
คณะกำกับดูแล ครูสอนศาสนาเพื่อปรับคุณภาพตำราการเรียนการสอน
ศาสนา ซึ่งปัจจุบันหลักสูตรของสถาบันปอเนาะที่กระจายตัวในสาม
จังหวัดฯ มีอยู่หลากหลายซึ่งไม่มีมาตรฐานอยู่ในขณะนี้ ให้ตรงกับ
แบบฉบับของท่านศาสดามุฮัมมัด หากแนวทางที่เสนอมานบนพื้นฐาน
ของการทำประชาหารือดังกล่าวข้างต้น ได้รับการนำไปปฏิบัติจริงแล้วย่อมมี
ความน่าเชื่อถือได้ว่า ระบบการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะถูก
ยกระดับขึ้นให้เป็นมาตรฐานและเทียบเท่ากับการศึกษาสายสามัญของรัฐ
อันจะส่งผลดีต่อเยาวชนในพื้นที่ได้มีระดับการรู้หนังสือที่เพิ่มมากขึ้น
และส่งผลต่อโอกาสในการทำงานและในการดำเนินชีวิตต่อไป

**ข้อถกเถียง4: รัฐต้องช่วยเหลือเรื่องการวางมาตรฐานทางการศึกษาให้มีความ
สมดุลทั้งสายสามัญและศาสนา**

จากเวทีประชาหารือกับกลุ่มบุคลากรสถาบันการศึกษาเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม (ที่สนับสนุนโดยรัฐ) กับกลุ่มบุคลากรปอเนาะเอกชนในสามจังหวัด
ชายแดนใต้ มีความเห็นว่าในปัจจุบัน ระบบโรงเรียนสอนศาสนาในพื้นที่ก็มี
ความหลากหลาย ทั้งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ปอเนาะ โรงเรียนสายสามัญ
ล้วน รวมทั้งโรงเรียนดัดดีกา ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในเรื่องมาตรฐานคุณภาพ
และการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนหลักสูตรการศึกษาของสถาบันปอเนาะ
ที่ยังไม่มีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน ผลการเรียนการสอน
ไม่สามารถเทียบโอนได้กับหลักสูตรพื้นฐานแต่ละช่วงชั้น ทำให้ผู้จบการศึกษาจาก

สถาบันปอเนาะค่อนข้างดี้อยู่โอกาสในสอบแข่งขันในการเรียนต่อการศึกษาใน
ชั้นสูง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการศึกษาด้านศาสนาให้ควบคู่ไปกับ
การจัดการศึกษาตามแบบสายสามัญของรัฐให้เป็นมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น

นอกจากนี้รัฐควรให้การสนับสนุนความเป็นอยู่ของนักเรียนและบุคลากร
ของโรงเรียนสอนศาสนาและปอเนาะให้เท่าเทียมเสมอเหมือนกับบุคลากร
ทางการศึกษาที่ได้รับการรับรองจากรัฐ เนื่องจากปัญหาของสำนักบริหารงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน ยังไม่มีหน่วยงานในส่วนภูมิภาคที่ดูแลรับผิดชอบ
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยตรง แม้ตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษา
แห่งชาติ จะได้กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดูแลและบูรณาการการศึกษา
ทั้งจากของรัฐ และเอกชนในพื้นที่แล้วก็ตาม เพราะฉะนั้นการพยายามดำเนินการใน
ส่วนนี้จะเป็นรูปธรรมจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาในพื้นที่ได้

ขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาอิสลามเองจะต้องยอมรับการตรวจสอบ
มาตรฐานจากองค์กรที่รัฐให้การสนับสนุน รวมไปถึงครูโรงเรียนรัฐหรือโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลาม ต้องปรับตัวกับภาระงานที่เพิ่มขึ้น นักเรียนเยาวชนมุสลิม
ต้องใช้เวลากับการเรียนมากขึ้นด้วย

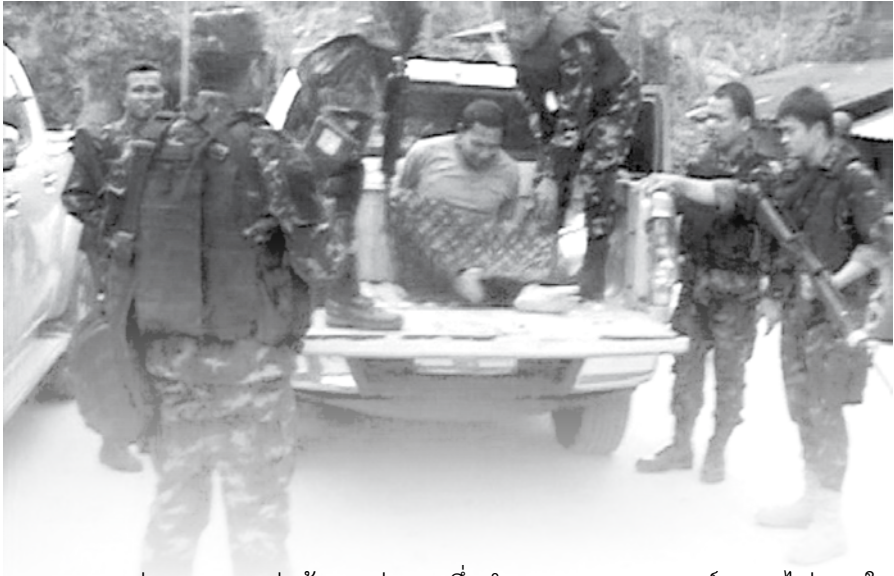
ข้อถกเถียง 5: การแบ่งสรรงบประมาณรัฐเพื่อสนับสนุนการศึกษาท้องถิ่น

นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมกระบวนการประชาหารือหรือกลุ่มบุคคลากรในระบบการศึกษาปอเนาะและตัวแทนจากองค์กรปกครองท้องถิ่นเห็นว่า เมื่อเกิดการปรับโครงสร้างทางการศึกษาในสามจังหวัดเกิดขึ้น ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าจะทำให้มีค่าใช้จ่ายมากขึ้นเช่นกันในส่วนนี้ รัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษามากขึ้น ซึ่งอาจต้องแลกกับงบประมาณทางสังคมอื่นๆ เช่น การสาธารณสุข การบรรเทาสาธารณภัย หรือสวัสดิการสังคมสำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 : การสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากข่าวและแหล่งข้อมูลต่างๆ ซึ่งนำเสนอสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ล้วนทำให้สาธารณชนได้รับรู้ถึงทิศทางของสถานการณ์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วว่า ความรุนแรงนั้นยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงขึ้นในบางพื้นที่

ปัญหาความยุติธรรม ถือเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการตอบโต้ด้วยวิธีการที่แตกต่างออกไปจากส่วนอื่นของประเทศ ประกอบกับในพื้นที่ดังกล่าวมีประชาชนซึ่งมีเชื้อสายมลายูมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ มีลักษณะทางสังคมและภูมิประวัติศาสตร์รวมไปถึงอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ อีกทั้งชาวมลายูมุสลิมมีความเชื่อยึดมั่นในความหมายแห่งสันติภาพที่ต้องมาพร้อมกับความยุติธรรม⁹

⁹ โปรดดูทัศนคติของชาวมุสลิมต่อความยุติธรรมและการต่อสู้ในรายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549)

ดังนั้นเมื่อเกิดความไม่เป็นธรรมอันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือโดยอคติอันเกิดจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ก็ดี ประกอบกับคนในพื้นที่มีข้อจำกัด เช่น เรื่องภาษาและความหวาดกลัว ทำให้ไม่สามารถตอบโต้หรือเรียกร้องขอความยุติธรรมได้ เกิดเป็นการสะสมความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นปัญหาความรุนแรงที่ยืดเยื้อเรื้อรังในพื้นที่

ผลจากการสำรวจทัศนคติประชาชนต่อสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมกับสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้ ซึ่งได้จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนประมาณ 2,500 คนในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 พบว่า

ทัศนคติส่วนใหญ่ของประชาชนร้อยละ 45.54 มองว่า สาเหตุสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบ คือปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับความยุติธรรม และจากคำถามที่ว่า “ท่านมีความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อกระบวนการยุติธรรมของรัฐไทยอย่างไร?” กลุ่มผู้ตอบรวมกันร้อยละ 61.4 กล่าวว่าไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม และเมื่อถูกถามว่าหากท่านร้องทุกข์แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่แล้วคิดว่าจะได้รับความเป็นธรรมหรือไม่? ผู้ตอบรวมกันร้อยละ 64.4 บอกว่าไม่เชื่อมั่นว่าจะได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่เป็นต้น

ข้อค้นพบนี้จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากฎหมายซึ่งบังคับใช้อยู่ในพื้นที่ ถูกมองว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของการอำนวยความสะดวกให้เกิดความยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ที่บังคับใช้ในพื้นที่ ซึ่งมีข้อยกเว้นบางประการที่เจ้าหน้าที่ไม่ต้องปฏิบัติ

ตามหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกรณีที่จะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

ในขณะเดียวกัน แม้ว่าจำนวนเหตุความไม่สงบที่เกิดขึ้นในแต่ละปีจะลดน้อยลง แต่การจับกุมผู้ก่อความไม่สงบมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย โดยข้อมูลสถิติคดีความมั่นคงที่รวบรวมโดยศาลชั้นต้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชี้ให้เห็นว่าคดีความมั่นคงที่พิจารณาเสร็จในศาลชั้นต้น และศาลมีคำพิพากษายกฟ้องมีจำนวนถึงร้อยละ 70 ประกอบกับคดีความมั่นคงมีอัตราโทษสูงและใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีอย่างยาวนาน พนักงานสอบสวนและหรือศาลมักไม่อนุญาตให้มีการประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะชาวมลายูมุสลิมที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยต้องถูกคุมขังในเรือนจำเป็นเวลานาน ประชาชนเกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนได้ใช้สิทธิได้อย่างที่ควรจะเป็น¹⁰ ปัญหาความไม่เป็นธรรมดังกล่าวข้างต้นจึงกระทบต่อความเชื่อถือกระบวนการยุติธรรมของรัฐที่ลดลงอย่างมาก

ทั้งนี้ องค์การเครือข่ายสิทธิสององค์กรจึงได้ร่วมกันจัดเวทีประชาหารือเพื่อรับฟังข้อห่วงใย ปัญหาและความคิดเห็นเพื่อหาทางออกของประชาชนจากหลากหลายกลุ่มในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาประกอบด้วย กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ จำเลยคดีความมั่นคงที่ได้รับการประกันตัวในชั้นการพิจารณาคดีของศาลอาญา กลุ่มนักศึกษา อาสาสมัครรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน และชาวบ้านทั้งไทย

¹⁰ สถิติการจับกุม ภายใต้ พรก.ฉุกเฉิน (21 มกราคม 2548 – 18 พฤศจิกายน 2553) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา เป็นดังนี้

- หมายศาลที่ออก รวม 4,377 หมาย จำนวน 4,295 คน
- จับกุม และมอบตัว 3,204 หมาย จำนวน 3,158 คน
- หลบหนี 1,083 หมาย จำนวน 960 คน
- เสียชีวิต ปะทะกับเจ้าหน้าที่ในช่วงจับกุม 47 คน

ทั้งนี้มีการจำหน่ายหมาย ราว ร้อยละ 75

พุทธและมลายูมุสลิม ทั้งสิ้นจำนวน 388 คน (ชาย 243 คนและหญิง 145 คน) ได้ภาพรวมเกี่ยวกับปัญหาหัวใจเรื่องความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมว่า ประเด็นที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากเป็นอันดับต้นๆ คือ ความคลางแคลงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (หรือความไม่ไว้วางใจ) การเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญและมาตรฐานสากล และผลกระทบต่อความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง เช่น กฎอัยการศึกและพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดเวทีประชาหารือเพื่อรับฟังความเห็นจากชาวบ้านได้สะท้อนความรู้สึก ความคิดเห็น และเสนอทางออกซึ่งแนวทางที่มีผู้เห็นพ้องมากที่สุดว่าจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ได้ คือ

แนวทาง การใช้กฎหมายปกติแทนกฏอัยการศึก และ พรก.
ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

**ข้อถกเถียง 1: กฎหมายพิเศษก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน
มากกว่าปกป้องสิทธิประชาชน ควรยกเลิกกฎหมายพิเศษ**

ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือบางส่วน โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านชายชาวมลายู มุสลิม ผู้นำศาสนา และกลุ่มจำเลยคดีความมั่นคง เป็นกลุ่มที่มีความสนใจในแนวทาง การใช้กฎหมายปกติแทนกฏอัยการศึกและ พรก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน มากที่สุดและมีความคิดเห็นว่าแนวทางนี้จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ได้ เนื่องจากการที่ประชาชนในพื้นที่ล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ด้านลบจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้งสองฉบับอยู่ ทำให้ทราบว่าการดำเนินการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกวันนี้เลวร้ายลง ประชาชนบางส่วนถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเจ้าหน้าที่รัฐ และในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่รัฐกลับได้รับการปกป้องจากกฏอัยการศึก และ พรก. สถานการณ์ฉุกเฉิน โดยในเวทีประชาหารือได้กล่าวถึงผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนภายใต้กฎหมายพิเศษเอาไว้ว่า

“ผู้ที่ถูกรวบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษหลายคนถูกซ้อมทรมาน นอกจากนี้การบังคับใช้กฎหมายพิเศษนั้นไม่สามารถที่จะปกป้องประชาชนให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างแท้จริงเพียงแค่ให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่มากเกินไปเกินกว่าเหตุ และถ้าเจ้าหน้าที่กระทำความผิดแล้วไม่ต้องรับผิดชอบ”

ผลจากการที่มีกฎหมายพิเศษทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้รับผลกระทบ เช่น การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ไม่ราบรื่น การสัญจรไปมาไม่สะดวก การประกอบอาชีพ

ไม่คล่องตัวเพราะมีเวลาในการทำงานจำกัด (ประชาชนไม่กล้าที่จะทำงานในยามวิกาล) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ เมื่อมีการบังคับใช้กฎอัยการศึกและ พรก.๗ ในสถานการณ์ฉุกเฉินแทนกฎหมายปกติ ดังนั้นผู้เข้าร่วมในเวทีจึงแสดงความคิดเห็นพ้องกันว่า

สถานการณ์ในพื้นที่จะบรรเทาลงก็ต่อเมื่อมีการยกเลิกกฎอัยการศึกและ พรก. ในสถานการณ์ฉุกเฉิน และกลับมาใช้กฎหมายปกติอันเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ และยอมเป็นหน้าที่ของรัฐบาลอยู่แล้วที่จะต้องรักษาดุลยภาพระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ต้องเคารพสิทธิทางกฎหมายและปฏิบัติต่อประชาชน โดยการใช้กฎหมายให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดรวมไปรัฐต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ให้มีความเข้าใจกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นถิ่นด้วย เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจกัน และเมื่อประชาชนมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่/ข้าราชการ และกลับมาศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมแล้ว ย่อมทำให้เกิดความร่วมมือกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ อันจะนำไปสู่การลดช่องว่างของความรู้ที่ก้อยู่อุตสาหกรรมลงได้ ทั้งนี้จากเวทีประชาหารือ ผู้เข้าร่วมทุกคนมีความกระตือรือร้นในการแสดงข้อตกลงร่วมว่า จะให้ความร่วมมือหากแนวทางนี้ได้รับการตอบรับจากภาครัฐอย่างจริงจัง ซึ่งถือเป็นนิมิตหมายที่ดีในการเปลี่ยนแปลงความรุนแรงไปสู่ความสงบสุขร่วมกัน

ข้อถกเถียง2: รวบรวม ทบทวน และแก้ไขกฎหมาย หรือระเบียบต่างๆ ที่บังคับใช้ในพื้นที่ให้สอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ และสนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต่างๆ และปรับปรุงกลไกรัฐด้านความยุติธรรม ดีกว่า การยกเลิกกฎหมายพิเศษทั้งหมดทันที

กลุ่มผู้เข้าร่วมที่เป็นกลุ่มผู้หญิงทั้งชาวไทยพุทธและมลายูมุสลิม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในพื้นที่ และตัวแทนกลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง (ทั้งทหารและตำรวจ) กลับเห็นพ้องกันว่า

การยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายด้านความมั่นคงทั้งหมดและกลับไปใช้กฎหมายปกติโดยทันทีนั้น อาจจะทำให้เกิดสุญญากาศในช่วงเปลี่ยนผ่านซึ่งน่าจะส่งผลดีต่อสถานการณ์ความขัดแย้ง พวกเขาเห็นว่าไม่มีใครจะตอบได้ว่ากฎหมายปกติจะมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการรักษาความสงบมั่นคงของชุมชนได้จริงหรือไม่ รวมทั้งไม่มีใครรับประกันได้ว่าหากยกเลิกกฎหมายพิเศษแล้ว ความรุนแรงจะไม่เกิดขึ้นอีก

นอกจากนี้ แนวทางของการยกเลิกกฎอัยการศึกและ พรบ. ในสถานการณ์ฉุกเฉินและบังคับใช้กฎหมายปกติในพื้นที่แทนนั้น อาจจะต้องเผชิญกับความไม่พร้อมของรัฐในการยกเลิกกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ เนื่องจากความรุนแรงที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญที่จะยังทำให้ แนวทางการนำเอากฎหมายปกติมาใช้ในพื้นที่เป็นไปได้น้อยลง ประกอบกับเจ้าหน้าที่ในชั้นปฏิบัติงาน อาจไม่เห็นด้วยและมีพฤติกรรมต่อต้านหรือละเลยในการทำงาน อย่างไรก็ตามการเงื่อนไขในจุดนี้ถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่งต่อรัฐในการที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและไม่ละเว้นการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นเจ้าหน้าที่ก็ตาม ผู้เข้าร่วมในเวทีแสดงความคิดเห็นว่าหากแนวทางนี้นำมาใช้จริงจะช่วยลดกรณีปัญหาการละเมิดสิทธิได้

แนวทางของการยกเลิกกฎอัยการศึกและ พรบ. ในสถานการณ์ฉุกเฉินและบังคับใช้กฎหมายปกติในพื้นที่นั้น อาจจะต้องเผชิญกับความไม่พร้อมของรัฐในการยกเลิกกฎหมายที่บังคับใช้อยู่

กลุ่มสตรีคิดว่าแนวทางการยกเลิก พรก. ฉุกเฉินฯ ไม่ดีไปกว่า การพิจารณา ทบทวน ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกฎหมายพิเศษฉบับต่างๆ ให้สอดคล้องกับ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และสนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต่างๆ ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี หรือให้บังคับใช้กฎหมายพิเศษตามเดิม แต่ต้อง เคารพเจตนาารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ และสนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนต่างๆ อย่างเข้มงวด ก็นับว่าดีมากแล้ว พวกเขาอยากให้หน่วยงาน กระบวนการยุติธรรมเปิดโอกาสรับฟังข้อเสนอแนะจากประชาชนในพื้นที่และนำไปสู่การแก้ไขอย่างจริงจัง และควรอบรมเจ้าหน้าที่รัฐแบบเข้มข้นและต่อเนื่องในเรื่อง สิทธิมนุษยชน พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นน่าจะเป็นทางออกที่ดี ที่ทั้งชุมชนและฝ่ายรัฐน่าจะรับได้มากกว่าการยกเลิกกฎหมายพิเศษทั้งหมดในทันที

ข้อถกเถียง1: ต้องเริ่มต้นที่รากของปัญหาในกระบวนการยุติธรรม

ความไม่เชื่อมั่นระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ อันเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่บางส่วนมือคดกับประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ และหลายกรณีก็นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยไม่ต้องรับโทษ ทำให้ประชาชนไม่ให้ความนับถือและเชื่อใจ ดังนั้นการสร้าง ความเชื่อมั่นระหว่างกันจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเรียกคืนความเชื่อมั่นในกระบวนการ ยุติธรรมของรัฐไทยด้วย ทั้งนี้รัฐต้องสร้างมาตรฐานที่รับประกันได้ว่าเมื่อเจ้าหน้าที่ กระทำผิดต้องได้รับโทษตามโทษนั้น เป็นต้น

ข้อถกเถียง2: การสนับสนุนให้เมืองนครเชื่อมโยงความเชื่อมั่นระหว่างรัฐและชาวบ้านน่าจะเป็นจริงได้ง่ายกว่าการแก้ไขที่รากของปัญหา

จากเวทีประชาหารือกับกลุ่มสื่อมวลชน ผู้เข้าร่วมเห็นว่าการเมืองนครอิสระที่เป็นตัวกลาง ทำหน้าที่ในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างฝ่ายความมั่นคงกับชุมชน จะเป็นการดีมากกว่า เช่น หากภาคประชาสังคมและรัฐสามารถร่วมกันสร้างองค์กรหรือคณะกรรมการกลางที่ทำงานเชื่อมโยงระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ ถ้าทำได้จริงก็จะช่วยเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยและรับฟังปัญหาซึ่งกันและกันมากขึ้นโดยผ่านตัวกลางที่ทั้งสองฝ่ายไว้วางใจ ซึ่งทำให้ประชาชนกล้าที่จะเสนอความต้องการของตนเองมากขึ้น และยังเป็นโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเองได้มากขึ้น โดยรัฐต้องยินยอมในการลดบทบาทลงและให้กับภาคประชาชนมากขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้กลุ่มผู้เสนอความเห็นมองว่าในปัจจุบัน ศูนย์อำนวยการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.) ยังไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้เนื่องด้วยมีโครงสร้างการบริหารภายใต้โครงสร้างการกำกับของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) อยู่นั่นเอง

ข้อถกเถียง 3: การรื้อฟื้นความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมด้วยระบบเยียวยา ที่มีมาตรฐาน

เวทีประชาหารือที่จัดร่วมกับกลุ่มจำเลยคดีความมั่นคงและกลุ่มสตรีผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงให้ความเห็นว่า การสร้างความเชื่อมั่นที่ดีอีกวิธีหนึ่งก็คือ “การเยียวยาความเสียหาย” ทั้งนี้การเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง และจากความอยุติธรรมอันเกิดจากการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่นั้นเป็นประเด็นที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กลับคืนมาได้ด้วย

อย่างไรก็ดี ผู้เข้าร่วมเวทีมีความเห็นร่วมกันว่า การเยียวยาฯ จะต้องกระทำโดยเท่าเทียมกัน เนื่องจากปัจจุบันการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบที่มีอยู่กลับมีหลายมาตรฐานด้วยกัน ทั้งนี้แม้ว่าคู่มือเยียวยาประชาชนสำหรับเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2550 ภาครัฐในปัจจุบันได้กำหนดกฎเกณฑ์การเยียวยาไว้ชัดเจน เพื่อการทำงานด้านการช่วยเหลือเยียวยาที่เป็นระบบ โดยได้กำหนดผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้¹¹ แต่ก็ทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการเยียวยาจากรัฐได้ในทันที ในกรณีนี้ผู้เสียหายหรือครอบครัวตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีก่อความไม่สงบ และโดยเฉพาะในกรณีนี้ผู้กระทำการละเมิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเสียเอง

นอกจากนี้แม้จะมีการจัดการที่ดี แต่ภาครัฐยังไม่สามารถจัดการเรื่อง การให้การเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบบางรายที่ต้องการการเยียวยาอย่างต่อเนื่อง เช่น ผู้ที่ต้องการการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง การเยียวยาด้านการศึกษา และการฝึกอาชีพ รวมถึงการเยียวยาทางจิตใจ จึงมีข้อเสนอจากภาคประชาชนที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญ

¹¹ ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเป็นบุคคลดังนี้

1. คนไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน
2. บุคคลต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายและมีหลักฐาน
3. มาประสบเหตุการณ์ซึ่งเกิดจากการกระทำของผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จ.ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา 4 อำเภอ (อ.สะบ้าย้อย จะนะ เทพา และนาทวี)
4. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เสียชีวิต บาดเจ็บและทรัพย์สินเสียหาย (เฉพาะทรัพย์สินที่ไม่ได้ทำประกันภัย)
5. ต้องมีเอกสารรับรองความไม่สงบจาก 3 ฝ่าย (ตำรวจ ทหาร และฝ่ายปกครองในพื้นที่)

คือการสร้างเครือข่ายในการทำงานระหว่างรัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำสตรี และผู้เสียหาย เพื่อให้การเยียวยาครอบคลุมบุคคลทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการมองมิติของการเยียวยาที่กว้างไปกว่าเรื่องของตัวเงิน เช่น การเยียวยาด้าน ยุติธรรม เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 : ยาเสพติด...ปัญหาที่ซ่อนตัวอยู่กับความไม่สงบในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภายใต้หมอกควันของความรุนแรงที่ปกคลุมทั่วไปในสามจังหวัดชายแดนใต้ ในพื้นที่นี้ยังซ่อนปัญหาด้านการแพร่ระบาดของยาเสพติดมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ปัจจุบัน ปัญหาดังกล่าวกำลังบั่นทอนคุณภาพทางสังคมของคนในพื้นที่ไม่ต่างไปจากพื้นที่อื่นของประเทศ กล่าวได้ว่า การระบาดของยาเสพติดกำลังกลายเป็นปัญหาสังคมประการสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขควบคู่ไปกับปัญหาความรุนแรงก็ว่าได้

ในรอบหลายปีที่ผ่านมา มีข่าวที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้บ่อยครั้ง ซึ่งในปี 2549 สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มอบหมายให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สำรวจปัญหาในพื้นที่แบบเจาะลึกถึงระดับหมู่บ้าน/ชุมชน จำนวน 950 หมู่บ้านในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ปรากฏว่า

ผลสำรวจของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สอดคล้องกับผลสำรวจของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) และชุดปฏิบัติการงานมวลชน แก้ไขปัญหาเสพติดของ กอ.รมน.ภาค 4 สน. ที่ดำเนินการแบบเกาะติดพื้นที่โดยพบว่า “ยาเสพติด” เป็น 1 ใน 3 อันดับแรก ของปัญหาพื้นฐานที่ประชาชนต้องการให้ภาครัฐเข้าไปแก้ไขอย่างเร่งด่วน และเมื่อสอบถามถึงระดับความต้องการแก้ไขปัญหาเสพติดของประชาชนในพื้นที่ มีผู้ตอบว่า ต้องการแก้ไขปัญหามากถึงมากที่สุด ร้อยละ 88.4¹² นอกจากนี้ผลจากการสำรวจทัศนคติประชาชนต่อสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมกับสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้ ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนประมาณ 2,500 คนในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 สะท้อนว่า ประชาชนมีเสียงเรียกร้องให้แก้ไขปัญหามูลฐานของชุมชนที่สำคัญคือ ปัญหายาเสพติด (ร้อยละ 76)¹³

ปัญหาการระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ที่เกิดเหตุความรุนแรงอยู่ด้วยนี้ นับเป็นเงื่อนไขท้าทายอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรุนแรงพร้อมๆ ไปกับ

¹² Download รายงานได้ที่ http://nctc.oncb.go.th/new/images/stories/conclusion/petentialdemand_2.pdf

¹³ (อ้างจาก<http://www.deepsouthwatch.org/node/1123>)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ไม่ให้เป็นการซ้ำเติมประชาชนที่ต้องตกอยู่ในความหวาดกลัวไม่ว่าจากภัยของความรุนแรงหรือภัยด้านยาเสพติดที่มอมเมาเยาวชน จากการที่องค์กรเครือข่าย 12 องค์กรได้ร่วมกันจัดเวทีประชาหารือ เพื่อรับฟังข้อห่วงใย ปัญหาและความคิดเห็นเพื่อหาทางออกของประชาชนหลากหลายกลุ่มในจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชนในพื้นที่สีแดงและพื้นที่อื่นๆ (ในระบบและนอกระบบการศึกษาไทย) นักสาธารณสุขชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำการเมืองท้องถิ่น และรวมทั้งชาวบ้านทั่วไปทั้งสิ้นจำนวน 268 คน (เป็นชาย 191 คนและหญิง 77 คน) พบว่าผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชน

นอกจากนี้พบว่า สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ยังเป็นปัจจัยสำคัญของการใช้ยาเสพติดของเยาวชนด้วย เพราะการที่เยาวชนในพื้นที่ถูกมองด้วยสายตาหวาดระแวงทั้งจากฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐรวมทั้งจากผู้ใหญ่ในชุมชนว่าเป็นแนวร่วมกับกลุ่มที่ใช้ความรุนแรง ทำให้กลุ่มเยาวชนมักถูกกดดันจากหลายฝ่ายท่ามกลางสถานการณ์ไม่สงบ ประกอบกับการที่รุ่นพี่บางกลุ่มในชุมชนสร้างค่านิยมว่า การติดยาเสพติดทำให้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนฝูง บ้างก็ว่าการเป็นเด็กติดยาจะไม่เป็นเป้าถูกเพ่งเล็งจากเจ้าหน้าที่รัฐว่าเป็นแนวร่วมเพราะมีความเชื่อกันว่าแนวร่วมฯ มักมองหาเยาวชนที่มีวินัยเคร่งครัดและทำตัวดี เป็นต้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนจำนวนหนึ่งหันไปใช้ยาเสพติดนั่นเอง

ผลจากการหารือร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่า แนวทางแก้ไขปัญหาที่ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจอภิปรายอย่างมาก ได้แก่ แนวทาง ฟื้นฟู บำบัดผู้ติดยาเสพติดและสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดภัยโดยชุมชน และ แนวทาง ลดการเผยแพร่ยาเสพติด การอภิปรายแลกเปลี่ยนมีรายละเอียดดังนี้

แนวทาง ฟันฟู บำบัดผู้ติดยาเสพติดและสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดภัยยาเสพติด โดยชุมชน

ข้อถกเถียง1: ปัญหายาเสพติดเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดฯ ด้วยหรือไม่? ทุกคน ทุกระดับต้องมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชุมชน สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อลดปัญหาร่วมกัน

จากการพูดคุยในเวทีประชาหารือ หัวข้อสำคัญประเด็นแรกที่ถูกหยิบยกขึ้นมาตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ประเด็นที่ว่า “ยาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดจากปัญหาความรุนแรงใช่หรือไม่?” เนื่องจากข้อมูลของหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงหลายหน่วยงานระบุว่า ขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานีที่ก่อเหตุในพื้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการยาเสพติด ในประเด็นนี้ผู้เข้าร่วมเวทีจำนวนหนึ่งตั้งข้อสังเกตต่อการรายงานข้อมูลของฝ่ายความมั่นคงว่า “เพราะรัฐ ต้องการปกปิดต่างประเทศและโลกมุสลิมว่า ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แท้จริงมีรากเหง้าปัญหามาจากอะไร

ซึ่งแท้ที่จริงแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นก็เนื่องจากการเรียกร้องความเป็นธรรม ความยุติธรรม และสิทธิของคนในพื้นที่” ยาเสพติดจึงไม่ใช่ปัญหาหลักหรือต้นตอของปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากเวทีประชาหารือหลายเวทีดูเหมือนจะยอมรับกันว่า ในปัจจุบันสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ได้แพร่ขยายออกเป็นวงกว้าง ผู้ติดยาเสพติดในชุมชนก็มีจำนวนมากขึ้น อีกทั้งมีแนวโน้มของการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่มากขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าผู้ที่ติดยาเสพติดในขณะนี้จะเป็นยาเสพติดชนิดไม่ร้ายแรงก็ตาม แต่สถานการณ์ของเยาวชนในชายแดนใต้ขณะนี้ ตกอยู่ในความสุ่มเสี่ยงสูงสุดที่จะเสพยาเสพติดหลากหลายชนิดที่มีฤทธิ์ร้ายแรงมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วปัญหายาเสพติดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะละเลยไม่ให้ความสนใจไม่ได้ กล่าวได้ว่าปัญหายาเสพติดกลายเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่จะต้องเร่งแก้ไขไม่แพ้กับปัญหาเรื่องสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ จากการพูดคุยในหลายเวที ได้ข้อสรุปว่าต้องมีการแก้ไขปัญหานี้อย่างเป็นระบบและบูรณาการกลุ่มคนจากหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมแก้ไข โดยสามารถแยกกลุ่มคนออกเป็น 3 ระดับได้ดังนี้

1) **ระดับครอบครัว** ผู้ปกครองต้องกวดขันและสอดส่องพฤติกรรมของลูกหลานอย่างสม่ำเสมอ มีความสนใจและให้คำแนะนำแก่บุตรหลานไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและทำความเข้าใจกับบุตรหลานในเรื่องค่านิยมว่าการติดยาเสพติดนั้นไม่ได้นำไปสู่การยอมรับจากสังคม แต่เป็นการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือการเล่นกีฬาจะเป็นการคลายเครียดและสร้างมิตรได้มากกว่าเป็นต้น

2) **ระดับผู้นำและทุกคนในชุมชน** ต้องให้ความสนใจความเป็นอยู่ของเยาวชนซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก ให้ห่างไกลยาเสพติดโดยการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น กีฬา หรือการให้ความช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด โดยการให้การรักษา หรือพาไปบำบัด และไม่ปล่อยให้เป็นภาระหรือหน้าที่ของครอบครัวโดยลำพัง นอกจากนี้แล้วการปฏิบัติตัวต่ออดีตผู้ติดยา ควรให้เกียรติและปฏิบัติอย่างคนทั่วไป ให้คนเหล่านี้ได้ใช้ชีวิตปกติ ปราศจากการต่อต้านจากสังคม

3) **ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้มีอำนาจของรัฐ** ควรมีกฎหมายเกี่ยวกับ ยาเสพติดที่ใช้เฉพาะ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การดูแลของสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมุสลิมเพื่อเป็น เครื่องมือในการสอดส่องดูแลเยาวชนในพื้นที่ไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดนั่นเอง

ข้อเสนอด้านความร่วมมือ 3 ระดับ ได้รับความสนใจอย่างมากอันเนื่องมา จากการมองเห็นข้อจำกัดร่วมกันบางประการว่า **ประการแรก** ชุมชนยังมีข้อจำกัด ในเรื่องความรู้หรือความเชี่ยวชาญในการบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติดในชุมชน ทำให้ เป็นอาจจะต้องจัดหาผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาช่วยสร้างองค์ความรู้ให้กับคนใน ชุมชน เพราะฉะนั้นจึงควรมีการอบรมในพื้นที่ทั้งครอบครัว ไม่ใช่เน้นเยาวชน เพียงกลุ่มเดียว **ประการที่สอง** ค่านิยมเก่าของคนในสังคมที่มีทัศนคติด้านลบต่อ ผู้ที่เคยติดยาเสพติด อาจจะทำให้ผู้ที่ติดยาเสพติดอาจไม่กล้าออกมาแสดงตัว เพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ดังนั้นชุมชนและสังคมต้องปรับเปลี่ยนค่านิยมจาก การตีตราประณาม ผู้ที่ติดยาเสพติดมาเป็นการให้โอกาสและให้กำลังใจแก่พวกเขา ในการลดหรือเลิกการใช้ยาเสพติด ทัศนคติของผู้นำศาสนาและผู้ผู้นำในพื้นที่ที่มองผู้ที่ ติดยาเสพติดเป็นคนบาปและน่ารังเกียจจะต้องถูกปรับเปลี่ยนไปในทางบวกมากขึ้น เพื่อให้ครอบครัวและผู้ที่เคยหรือกำลังติดยาเสพติดจะยอมรับและแสดงตัวเพื่อเข้าสู่ การบำบัด **ประการที่สาม** ประเด็นของความขัดแย้งภายในชุมชนเอง จากกลุ่มธุรกิจ ที่มีเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพราะขบวนการค้ายาเสพติดเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพล รวมทั้งมีการอุปถัมภ์จากผู้นำในพื้นที่ การลดการระบาดของยาเสพติดอาจจะทำให้เกิดความไม่ปกติสุขในชุมชนมากยิ่งขึ้นจนอาจจะนำมาซึ่งความรุนแรงภายในระหว่าง ประชาชนในชุมชน เพราะฉะนั้น ชุมชนและประชาชนจึงต้องร่วมมือกับภาครัฐอย่าง บูรณาการกัน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างเป็นทางการ

แนวทาง ลดการแพร่ขยายของยาเสพติด

ข้อถกเถียง1: กันไว้ดีกว่าแก้

จากเวทีประชาหารือที่จัดขึ้นร่วมกับกลุ่มผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนท้องถิ่น ชาวบ้านทั่วไปและเยาวชน เสนอให้มีการจัดชั่วโมงการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติด ในโรงเรียนเพื่อให้ความรู้กับเยาวชน ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้โรงเรียนและครูได้มีส่วนช่วยอบรมเยาวชนอีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ประการต่อมามีข้อเสนอให้หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน เน้นหนักในเรื่องการจัดกิจกรรมอบรม หรือค่ายจริยธรรม (ศาสนา) เพื่อดึงความสนใจของเยาวชนมาสู่กิจกรรมที่สร้างสรรค์และสอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นและประการสุดท้าย คือข้อเสนอให้ทุกคนในชุมชน หรือสังคมต้องร่วมกันสอดส่องสถานที่ลับตา หรือมีความหมิ่นเหม่ให้เกิดเป็นสถานที่ในการซ่อนสมุขของเยาวชน ในการทดลองใช้ยาเสพติดหรือมั่วสุมกัน ซึ่งต้องมีการร่วมมือกันในทุกภาคส่วนของสังคมด้วย

ข้อถกเถียง2: แก้ปัญหาเก่า (อคติรัฐ อคติชาวบ้าน)

การแลกเปลี่ยนในเวทีประชาหารือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะเยาวชนเห็นว่า รัฐควรกำหนดให้มีบทลงโทษที่ชัดเจนในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้กระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเสียเอง และให้รางวัลแก่ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลยในหน้าที่ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ นอกจากนี้อาจใช้หน่วยงานพิเศษจากส่วนกลาง เข้ามาร่วมจัดการด้านการปราบปรามยาเสพติด เพื่อป้องกันการเอื้อประโยชน์กันเองของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่บางส่วนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการยาเสพติดในพื้นที่ด้วย

นอกจากนี้ ยังต้องแก้ไขอคติของฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐทุกภาคส่วน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายความมั่นคง ที่เคยมีต่อกลุ่มเยาวชนไม่ให้หวาดระแวงหรือสงสัยไปก่อนว่า พวกเขาจะเป็นส่วนหนึ่งของแนวร่วมกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจนเกินขอบเขตเพื่อลดความกดดันแก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งมีมายาคติ อยู่แล้วว่า การติดยาเสพติดจะทำให้ไม่ถูกต้องสงสัยจากเจ้าหน้าที่รัฐนั่นเอง

ข้อคิด บทเรียน
กระบวนการประชาธิปไตย
ในสามจังหวัดชายแดนใต้

3

ข้อคิด บทเรียน กระบวนการประชาธิปไตย ในสามจังหวัดชายแดนใต้

“การประชาธิปไตย หรือประชาเสวนา เป็นกระบวนการประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นประเทศที่มีประชาธิปไตยสูง เครื่องมือตัวนี้อาจจะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในพื้นที่อย่างได้ประสิทธิภาพสูงสุด แต่ถ้าประเทศที่ยังไม่มีความเข้มข้นในเรื่องของประชาธิปไตย ก็อาจจะ เป็นสิ่งที่ยากสักนิด หนึ่งในการที่จะนำเครื่องมือเหล่านี้ไปแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ในทันที แต่พอมาได้กับทวนดูจริงๆ จังๆ แล้ว เรากลับคิดว่าการประชาธิปไตย หรือประชาเสวนานี้ก็อาจเป็นวิธีเพิ่มเติมความเข้มข้นของประชาธิปไตย เสียเองก็ได้”

(จากเวทีประชาหารือ จังหวัดนราธิวาส สิงหาคม 2554)

การจัดเวทีประชาหารือ (Deliberative Dialogue) เป็นเครื่องมือเชิงกระบวนการสำหรับการแสวงหาข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขที่มีความซับซ้อน และมีผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก การจัดเวทีประชาหารือจะใช้วิธีการพูดคุยเชิงปรึกษาเพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเฉพาะหนึ่งๆ ให้ได้ออกมาเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างผู้เข้าร่วมกระบวนการอันประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder) ทั้งหมดที่ได้รับผลกระทบจากประเด็นปัญหานั้นๆ

ในกระบวนการประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นบนฐานของความเปิดกว้าง และ กระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล ต่อประเด็นปัญหาสาธารณะอย่างเสมอภาค เวทีประชาธิปไตยจึงถูกนำมาใช้ใน โครงการนี้ด้วยความมุ่งหวังว่าจะเป็นตัวช่วยของชุมชนในการแสวงหาทางเลือก ในแก้ไขความขัดแย้งที่มีความสลับซับซ้อน ดังเช่น ความขัดแย้งรุนแรงในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้วยตัวของพวกเขาเอง อย่างไรก็ตามก็ดี ฟังจะกล่าวด้วยว่า กระบวนการ เวทีประชาธิปไตยยังถือว่าเป็น “เครื่องมือใหม่” ที่เพิ่งจะมีการริเริ่มนำมาใช้ ในการแสวงหาทางเลือกการแก้ไขในประเด็นปัญหาใจกลางของสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อพัฒนาไปสู่แผนสันติภาพในระยะยาว ดังนั้น ภายใต้ข้อจำกัดของบริบท ความรุนแรงที่ยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง การถอดข้อคิด บทเรียนจากการดำเนิน โครงการจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้ปรับปรุง พัฒนาเทคนิควิธีการให้มี ความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและบริบททางสังคมการเมืองในสาม จังหวัดฯ อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

โครงการนี้ใช้กระบวนการเวทีประชาหารือ (Deliberative Dialogue) ในการขอความเห็น ข้อตกลงร่วม เกี่ยวกับทางเลือกในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งแนวทางสู่แผนสันติภาพในสามจังหวัดฯ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาท้องถิ่น ซึ่งในที่สุดพวกเขาให้ความสำคัญสู่ประเด็นปัญหาได้แก่ความปลอดภัย การศึกษา ความเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรม และการแพร่ระบาดของยาเสพติด ดังนั้นจึงมีความสำคัญอย่างมากในการทำความเข้าใจ สังเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขทั้งส่วนที่เป็นด้านบวกและลบ ที่ทำให้การจัดกระบวนการประชาหารือประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

สถานการณ์ที่ทวีความซับซ้อนเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อให้คนจำนวนไม่น้อยในจังหวัดชายแดนใต้ตกอยู่ในสถานการณ์ “พูดไม่ออก และหรือพูดไม่ได้”

3.1 ภาพรวมของกระบวนการเวทีประชาหารือในสามจังหวัดชายแดนใต้

ภายหลังความขัดแย้งและรุนแรงปะทุขึ้นตั้งแต่ต้นปี 2547 ตลอด 8 ปีที่ผ่านมา ประเด็นปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งรุนแรงได้ทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แม้กระทั่งในสายตาผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เอง หลายคนสะท้อนว่า จากที่ตนเองพอจะรู้ จะเข้าใจ หรือคาดเดาสถานการณ์ได้บ้าง เช่นว่า ใครเป็นผู้ก่อเหตุในชุมชน (รัฐหรือกลุ่มขบวนการ) ควรหลีกเลี่ยงการเดินทางบนถนนสายใดในวันรุ่งขึ้น หรืออะไรคือจุดประสงค์ของการใช้ความรุนแรง เป็นต้น แต่ในตอนนี้ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ไม่แน่ใจว่า รู้เพียงพอว่าจะเข้าใจจริงหรือไม่ ทำให้

การคาดเดาหรือประเมินสถานการณ์เพื่อความปลอดภัยของตนและครอบครัวทำได้ยากมากขึ้น และแน่นอนว่าสถานการณ์ที่ทวีความซับซ้อนเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบให้คนจำนวนไม่น้อยในจังหวัดชายแดนใต้ตกอยู่ในสถานการณ์ “พูดไม่ออก และหรือ พูดไม่ได้” มากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การแสดงความคิดเห็นเชิงเหตุผลในกระบวนการประชาหารือต้องใช้เวลานานกว่าปกติ

การจัดเวทีประชาหารือ ในประเด็นปัญหาหลักทั้ง 4 ประการที่เกิดขึ้นในชุมชนแทบทุกเวทีจึงต้องเริ่มต้นด้วยการ “ฟัง” เรื่องราวประสบการณ์ของบุคคลต่างๆ เสียก่อน ซึ่งอาจไม่ใช่ความเห็นหรือเหตุผลเกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวทางที่เป็นทางออกของปัญหา ที่นำเสนอไว้ในคู่มือประชาหารือ ขั้นตอนต่อมาจึงเริ่มโน้มน้าวให้เกิดการถกเถียงโดยใช้เหตุผลและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น แต่การฟังประสบการณ์เสียก่อนก็น่าสนใจ เพราะผู้มีส่วนร่วมในเวทีต่างเป็นผู้เกี่ยวข้องข้อกับประเด็นปัญหาทั้งที่มีประสบการณ์โดยตรง หรือเกิดขึ้นกับเพื่อนฝูงคนใกล้ตัว ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของพวกเขาทั้งสิ้น ทำให้พบว่า

ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนใต้กำลังเผชิญกับประเด็นปัญหาแหลมคมกว่าเดิมด้วย ตัวอย่างเช่น การคอร์รัปชัน การละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงบางกลุ่ม การเลือกปฏิบัติ การเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บจากความรุนแรงประเภทต่างๆ เป็นต้น

ในช่วงแรกๆ ของการประชาหารือ พวกเขาจึงมีแนวโน้มจะนึกถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาระยะสั้น รวมทั้งตั้งความหวังกับองค์กรภายนอก ทั้งองค์กรประชาสังคม ภาควิชาการ และโดยเฉพาะองค์กรภาครัฐในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นหลัก แต่เมื่อกระบวนการประชาหารือดำเนินไปช่วงเวลาหนึ่ง การถกเถียงด้วยข้อมูลเหตุผลก็เข้มข้นขึ้นและในที่สุดก็นำไปสู่ข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานั้นๆ ที่พวกเขาจะมีส่วนเข้าไปจัดการมากขึ้น มิใช่เพียงการฝากความหวังกับเฉพาะผู้มีอำนาจอีกต่อไป ดังจะเห็นจากข้อตกลงในแนวทางเลือกทางออกของปัญหาในบทที่แล้ว

บทเรียนเบื้องต้นสำหรับการดำเนินการประชาหารือในพื้นที่ความขัดแย้งที่มีบรรยากาศไม่ไว้วางใจสูงเช่นนี้ก็คือ การปรับความคาดหวังของผู้ดำเนินกระบวนการและผู้เข้าร่วม โดยจะต้องให้ความสำคัญกับการ “ยอมรับ” ฟังความคิดเห็นจากจุดยืนทางอุดมการณ์ชุดต่างๆ โดยให้ความสนใจกับเหตุผลประกอบความคิดเห็นเหล่านั้นมากกว่าที่จะมุ่งไปสู่การแสวงหาความคิดสรุปรวบยอดเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่เพียงอย่างเดียว รวมทั้งต้องยอมรับด้วย หากว่าการประชาหารือครั้งแรกๆ จะไม่สามารถนำมาซึ่งข้อตกลงร่วมได้ในได้ทันที แต่กลับได้ผลออกมาเป็นว่าในการพิจารณาแนวทางเพื่อหาทางออกของปัญหานั้น ผู้เข้าร่วมไม่ปักใจทางเลือกใดทางเลือกเดียว หรือไม่อาจหาข้อตกลงร่วมได้ หรือบางเวทีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่าการนำแนวทางเลือกต่างๆ มาผสมผสานกันน่าจะทำได้ผลการปฏิบัติที่ดีกว่า

3.2 ความคิดเห็นที่หลากหลายต่อประเด็นปัญหาของผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือ ในสามจังหวัดชายแดนใต้

การจัดเวทีประชาหารือในจังหวัดชายแดนใต้โดยองค์กรพัฒนาเอกชน
ท้องถิ่นทั้ง 12 องค์กร ไม่เพียงแต่นำมาซึ่งข้อค้นพบเรื่องข้อตกลงร่วมในแนวทาง
แก้ไขปัญหาใจกลางทั้ง 4 ประการเท่านั้น แต่การจัดเวทีประชาหารือแต่ละครั้ง
ยังสะท้อนเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเข้าใจต่อปัญหาในแต่ละประเด็นของ
ผู้เข้าร่วมด้วย อาทิ ข้อสังเกตที่ว่า ประเด็นด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
เป็นประเด็นที่ประชาชนผู้เข้าร่วมกระบวนการเห็นว่า มีความสำคัญมากที่สุด แต่ใน
ขณะเดียวกัน ประเด็นปัญหาความปลอดภัยก็ดูจะเป็นประเด็นที่ทำให้พวกเขารู้สึก
“เกร็ง” มากที่สุดในการแสดงความคิดเห็นและถกเถียงด้วย เพราะความรุนแรงเป็น
เรื่องที่พูดยากเพราะมีความซับซ้อน โดยเฉพาะที่ “ไม่รู้ว่าเป็นใคร” ผู้เข้าร่วม
เวทีประชาหารือบางส่วนไม่มั่นใจที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องความปลอดภัยและ
ความรุนแรงในที่สาธารณะ

นอกจากนี้ เวทีประชาหารือยังพบว่า ประเด็นความปลอดภัย สามารถกระตุ้น
ภาวะผู้นำระดับชุมชนให้แสดงบทบาทนำการวางแผนจัดการความปลอดภัย
ชุมชน โดยให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยในท้องถิ่น
มากขึ้น เหตุผลที่สนับสนุนให้เกิดข้อตกลงร่วมเรื่องการจัดระบบความปลอดภัย

ชุมชน ได้แก่ ความบกพร่องในการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ทหาร และความคลาดเคลื่อนระหว่างลูกบ้านและผู้นำชุมชนบางส่วนนั่นเอง

ข้อสังเกตประการต่อมาคือ **ประเด็นด้านระบบการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้** ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือในกลุ่มบุคคลากรในวงการศึกษ อันได้แก่ ครู นักเรียน จากในระบบการศึกษาของรัฐส่วนกลางและระบบทางเลือกในท้องถิ่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรภาคประชาสังคมและตัวแทนข้าราชการด้านการศึกษาในพื้นที่ต่างให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นที่จะให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนถกเถียงอย่างมาก พวกเขาต่างเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต่างเป็นเจ้าของร่วมกัน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาอะไรก็ห่วงใยลูกหลานของตน คือ เรื่องโอกาสทางการศึกษาและการประกอบสัมมาชีพ นอกจากนี้ พวกเขายังหวังว่าระบบการศึกษาที่ดีจะเป็นกุญแจไขปัญหาความด้อยคุณภาพของเยาวชนที่บางส่วนเลือกใช้อาสาสมัครหรือความรุนแรงในการแสดงออกด้านความต้องการของตนต่อสังคมด้วย

ศึกษาในพื้นที่ไม่
สามารถถูกพัฒนา
โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
โดยปราศจากความ
ช่วยเหลือของอีก
ฝ่าย เพราะทั้งชุมชน
และภาครัฐก็มีความ
เชี่ยวชาญในด้านที่
แตกต่างกัน

โครงการนี้พบข้อที่น่าสนใจว่า ผู้มีส่วนร่วมใน
เวทีประชาหารือเห็นตรงกันว่า การร่วมมือ ประสาน
งานระหว่างชุมชน เอกชน และภาครัฐเป็นเรื่องจำเป็น
พวกเขาเห็นพ้องกันในแนวทางการจัดการการศึกษา
โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ด้วยเหตุผลสนับสนุนที่ว่า
เรื่องการศึกษาในพื้นที่ไม่สามารถถูกพัฒนาโดยฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่ง โดยปราศจากความช่วยเหลือของอีกฝ่าย
เพราะทั้งชุมชนและภาครัฐก็มีความเชี่ยวชาญใน
ด้านที่แตกต่างกัน ซึ่งฝ่ายชุมชนก็ต้องการจะได้รับการ
ดูแลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
จัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ แต่ต้องการให้
หน่วยงานที่จะเข้ามาจัดระบบการเรียนการสอนได้
ปรึกษาร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มากขึ้น
เพื่อให้ภาครัฐสามารถจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับ
สมรรถภาพของเด็กมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ฝ่ายชุมชนก็ต้องเพิ่มทักษะการบริหาร
จัดการการศึกษา รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อ
ต่อการศึกษาเช่นกัน อาทิ การดูแลความปลอดภัย
ในชุมชนและสถานการศึกษา การจัดการแก้ปัญหาที่
ผู้บริหารในสถานศึกษาทุจริตหรือที่พบมากก็คือปัญหา
บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคุณสมบัติเพียงพอ ซึ่งปัญหา
เหล่านี้กำลังก่อให้เกิดความไม่พอใจระบบการเรียน
การสอนในโรงเรียนประถมสอนสามัญ-ศาสนาที่รัฐ
จัดให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือ
ยังเห็นว่า ควรดึงเอาความร่วมมือจากภาคเอกชนให้

มากขึ้นด้วย เพราะในปัจจุบันเกิดโรงเรียนเอกชนในเชิงธุรกิจมากขึ้น แต่ประสิทธิภาพ และคุณภาพด้านการศึกษายังด้อยอยู่มาก

ข้อสังเกตประการที่สามคือ **ประเด็นปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่** จากการจัดเวทีประชาหารือ โดยการเจาะจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นเยาวชน กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งทางการเมืองและศาสนา กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มชาวบ้านทั่วไปมาประชุมปรึกษากันทำให้ได้เห็นว่า ปัญหานี้เป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความขัดแย้งในชุมชนอันเกิดจากปัญหาช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัย (Generation Gap) ในชุมชนมลายูมุสลิมท้องถิ่นที่ปรากฏมากขึ้น อันเนื่องมาจากการขาดความชอบธรรมของผู้นำท้องถิ่นในฐานะผู้นำแนวทางปฏิบัติที่ดีงาม และมุมมองเชิงลบที่ชุมชนและผู้ใหญ่ในชุมชนมองเยาวชนบางส่วนในท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับการที่เยาวชนท้องถิ่นยังไม่มีบทบาทอันเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเท่าที่ควรด้วย ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือเห็นว่า แม้เจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่มจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ แต่ในอีกทางหนึ่ง พวกเขาต่างเห็นว่าแนวทาง การดูแลตนเองของชุมชนมีความสำคัญ แต่จะต้องดำเนินควบคู่ไปกับการปราบปราม การค้ายาเสพติดโดยเจ้าหน้าที่รัฐก็ยังคงมีอยู่ด้วย

ความคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านยังมีความเชื่อมั่นและคาดหวังต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการรักษาความปลอดภัยให้แก่พวกเขา นอกจากนี้ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ประเด็นปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นประเด็นความกังวลใจใหญ่หลวงของชุมชน ที่หากมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนเข้าร่วมเสนอแนวทาง แก้ปัญหาด้วยอย่างจริงจังและมองเห็นศักยภาพของตนเองก็จะสามารถกระตุ้น ความรักชุมชนของตนเองและดึงเอาความร่วมมือร่วมไม้ร่วมมือจากกลุ่มคนต่างวัยในชุมชน ได้มากที่สุด

ข้อตกลงร่วมมากที่สุด
คือ แนวทางการใช้
กฎหมายปกติแทน
กฎอัยการศึก และ
พรรค.การบริหาร
ราชการในสถานการณ์
ฉุกเฉิน และแนวทาง
สร้างความเชื่อมั่น
ระหว่างประชาชน
และเจ้าหน้าที่รัฐ

ข้อสังเกตประการสุดท้ายมาจาก **ประเด็นเรื่อง
ความยุติธรรมตามกระบวนการยุติธรรม** ซึ่งพบว่
การถกเถียงในประเด็นดังกล่าวเป็นช่องทางที่ดีในการ
ถกเถียงเพื่อสร้างความไว้วางใจขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่
รัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และชาวบ้านให้มีระดับสูงขึ้น
เนื่องจากทุกฝ่ายเห็นร่วมกันว่า กระบวนการยุติธรรมยัง
คงเป็นที่พึงหวังของทุกฝ่ายว่าจะสามารถนำไปสู่การเปิด
เผยความจริงที่เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

ข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา
ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมที่รวบรวมได้จาก
เวทีทั้งหมด มีการเหน็บหนักไปในทิศทางเดียวกันมาก
ที่สุดในระหว่างปัญหาใจกลางทั้ง 4 ประเด็น¹⁴ และมี
ทางเลือกที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสนใจอภิปรายกัน
และอาจถือว่าเป็นข้อตกลงร่วมมากที่สุดคือ แนวทาง
การใช้กฎหมายปกติแทนกฎอัยการศึกและ พรรค.
การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และแนวทาง
สร้างความเชื่อมั่นระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ
ซึ่งในช่วงที่การจัดเวทีประชาหารือดำเนินอยู่นั้น
เป็นเวลาเดียวกับที่มีการขับเคลื่อนให้ยกเลิก พรรค.
การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548
ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้สอดคล้องกับ
การอภิปรายเรื่องความจำเป็นของการใช้ พรรค. ฉบับ

¹⁴ ดูตารางสรุปในภาคผนวก ประเด็นความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม
พบว่ามีเพียง 3 เวที (ใน 13 เวที) ไม่ได้ข้อตกลงร่วม (หรือไม่ชัดเจนด้าน
ข้อเสนอที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน) ในขณะที่อีก 10 เวทีมีข้อตกลงร่วมที่ชัดเจน
เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา

ดังกล่าวอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การจัดเวทีประชาหารือได้ชี้ให้เห็นว่า ประเด็นการยกเลิกกฎหมายพิเศษยังมีความเห็นที่แตกออกหลากหลายแนวทาง เช่น ข้อเสนอให้ยกเลิกกฎหมายพิเศษในทุกพื้นที่ การยกเลิกกฎหมายพิเศษเฉพาะบางพื้นที่ที่ควบคุมความรุนแรงได้ รวมทั้งมีข้อเสนอให้ใช้กฎหมายพิเศษต่อไปทุกพื้นที่ด้วย เป็นต้น

จากการดำเนินโครงการประชาหารือในสามจังหวัดชายแดนใต้โดยเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ 12 องค์กร พบว่า เงื่อนไขที่จะส่งผลให้การประชาหารือประสบความสำเร็จได้มีอย่างน้อย 2 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก การริเริ่มกระบวนการโดยอาศัยผู้จัดกระบวนการที่มีภาวะผู้นำในพื้นที่ ซึ่งตลอดโครงการเป็นการดำเนินกระบวนการโดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนจำนวน 12 กลุ่มที่กระจายตัวอยู่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ และนับว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการริเริ่มกระบวนการประชาหารือในประเด็นปัญหากับ

ชุมชน เนื่องจากองค์กรเหล่านี้มีเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งซึ่งทำงานใกล้ชิดกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นชาวบ้านท้องถิ่นมากอยู่แล้ว ดังนั้นในการจัดเวทีประชาหารือจึงสามารถรวบรวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ประเด็นปัญหาได้เป็นจำนวนมาก และมีความหลากหลายทั้งทางด้านบทบาทอาชีพ อีกทั้งการที่ผู้จัดเวทีเป็นคนในพื้นที่ ทำให้การแลกเปลี่ยนถกเถียงเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ผ่อนคลายและเกิดความเสมอภาค ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่าข้อถกเถียงและข้อเสนอทางเลือกที่ได้จากเวทีฯ มีคุณภาพและน้ำหนักมากพอ นอกจากนี้ ยังช่วยให้การจัดเวทีประชาหารือไม่ต้องเผชิญกับอุปสรรคด้านภาษาท้องถิ่นอีกด้วย

ประการที่สอง การเปิดโอกาสอย่างกว้างขวางเพียงพอ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ประเด็นปัญหาทุกๆ ฝ่าย สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาทางออก นำไปสู่การเสนอข้อตกลงร่วมในการแก้ไขปัญหาแบบที่หวังพึงรัฐน้อยลงในที่สุด นอกจากนี้การเปิดพื้นที่การแสดงความคิดเห็นให้กับผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายยังมีแนวโน้มที่จะช่วยพัฒนาทักษะการรับฟังเหตุผลต่างๆ ที่พวกเขาไม่คุ้นชินอีกด้วย การเปิดประเด็นซักถามกันอย่างตรงไปตรงมาในเวทียังทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เรียนรู้วิธีการในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนกันอย่างสันติมากยิ่งขึ้น เพราะการแลกเปลี่ยนความเห็นต่างต้องอาศัยความระมัดระวังที่จะเกิดความเข้าใจผิด หรือขัดใจกันอย่างมาก

อย่างไรก็ดี การดำเนินโครงการประชาหารือพบว่า ยังมีเงื่อนไขที่ถือเป็นความท้าทาย (ไม่ใช่ข้อจำกัด) ที่ควรระมัดระวังในกระบวนการประชาหารืออย่างน้อย 3 ประการคือ

ประการแรก ผู้ดำเนินกระบวนการประชาหารือ (Moderator) เนื่องจากการเป็นการยากที่จะให้ผู้ดำเนินกระบวนการฯ ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่จะนำเข้าสู่เวทีประชาหารือและขั้นตอนกระบวนการจัดเวทีประชาหารือ เนื่องจากว่าผู้ดำเนินการประชาหารือมักจะมีทัศนคติ และรอบรู้เฉพาะด้าน

ที่พวกเขาทำงานอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ทางโครงการจึงได้แบ่งเบาภาระผู้ดำเนินกระบวนการฯ โดยจัดทำสารคดีสั้นของทั้ง 4 ประเด็นปัญหา เพื่อฉายให้ผู้เข้าร่วมได้ทำความเข้าใจกับคู่มือประชาหรรือก่อนจะมีการอภิปราย

อย่างไรก็ดี แม้ว่าผู้ดำเนินกระบวนการฯ จะยังขาดทักษะในการนำการหารือไปจนได้ข้อตกลงร่วมในเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาได้ เพราะมีการแสดงความคิดเห็นแตกออกเป็นหลายทางมากเกินไปจนสรุปไม่ได้ แต่ทักษะและประสบการณ์ของผู้ดำเนินกระบวนการฯ ส่วนใหญ่ พอเพียงที่จะดำเนินการไปด้วยความสิ้นไหลไม่ตึงเครียด ดำเนินการสนทนาให้อยู่ในประเด็นได้ นอกจากนี้ผู้ดำเนินกระบวนการฯ ต้องใช้ทักษะในการกระตุ้นชักชวน ให้เกิดการแสดงความคิดเห็นจากทุกคนอย่างเท่าเทียม เพื่อให้ศักยภาพของแต่ละคนที่ซ่อนอยู่ถูกดึงออกมาทำประโยชน์อย่างเต็มที่ ซึ่งพบว่าชาวบ้านผู้เข้าร่วมในเวทีฯ แม้บางคนจะมีการศึกษาน้อย แต่พวกเขากลับมีทักษะในการพูดแสดงความคิดเห็นได้อย่างดี

ประการที่สอง ในกรณีที่มีผู้มีส่วนได้เสียเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ ความท้าทายหนึ่งที่พบคือ การเลือกใช้ภาษาว่าจะจะเป็นภาษาไทยหรือมลายูถิ่น ที่จะใช้ในเวทีประชาหรรือในแต่ละเวที ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดควรจะตกลงกันก่อนว่าจะเลือกภาษาใดภาษาหนึ่งมาใช้ในการพูดคุยกัน ทั้งนี้ก็เพื่อประกันว่าการแสดงเหตุผลของตนจะเป็นไปอย่างที่ดี ชัดชัด และไม่ตกหล่นสาระสำคัญ

ประการที่สาม บริบทความขัดแย้งรุนแรงเรื้อรังในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ยังเป็นปัจจัยสำคัญ

ที่ทำให้บรรยากาศการถกเถียงอาจไม่เข้มข้นเท่าที่ควร เนื่องมาจากความไม่ไว้วางใจกันระหว่างผู้เข้าร่วมเวทีฯ ดังที่โครงการนี้พบว่า การรวมเอาผู้มีส่วนได้เสียจากฝ่ายความมั่นคงเข้าร่วมด้วย อาจเป็นการลดทอนบรรยากาศของการโต้แย้งเชิงเหตุผล อย่างเท่าเทียม เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนเลือกที่จะไม่อภิปรายในหลายประเด็น ดังนั้นในเวทีที่มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงร่วมอยู่ด้วย การแลกเปลี่ยนข้อมูลเหตุผลจึงไม่รอบด้าน ทำให้หาทิศทางร่วมหรือข้อตกลงร่วมไม่ได้ จึงมี

ข้อเสนอว่า การเลือกสรรผู้เข้าร่วมเวที จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องดูความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้วย โดยต้องทำให้ความสัมพันธ์นี้ใกล้เคียงกันมากที่สุดจะเป็นผลดีกว่าที่ต่างกันมากเกินไป

3.4 ผลลัพธ์ที่ช่วยเบิกทางสู่การสร้างสันติภาพที่ได้จากการใช้กระบวนการประชาหารือในสามจังหวัดชายแดนใต้

จากการดำเนินโครงการประชาหารือในสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดผลพลอยได้ (นอกจากข้อถกเถียงและข้อตกลงร่วม) ในการพัฒนาคุณภาพทางสังคมในสามจังหวัดชายแดนใต้ได้อย่างน้อยใน 3 ประการสำคัญ คือ

ประการแรก เวทีประชาหารือสร้างความตระหนักของการเป็นเจ้าของร่วมในประเด็นปัญหาและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน โครงการนี้พบว่า เวทีประชาหารือมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักในการที่ทุกฝ่ายจะมาร่วมปรึกษาหารือกันในฐานะเจ้าของปัญหา เนื่องด้วยในกระบวนการประชาหารือจะนำผู้เข้าร่วมทั้งหมดที่เป็น “ผู้มีส่วนได้เสีย” (stakeholder) หรือผู้ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์หรือฝ่ายเสียประโยชน์ โครงการนี้พบว่า ชาวบ้านแทบทั้งหมดที่เข้าร่วมกับโครงการรู้สึกพึงพอใจกับการเรียกพวกเขาว่าผู้มีส่วนได้เสีย มากกว่าที่จะถูกเรียกว่าผู้ได้รับผลกระทบหรือแม้กระทั่งคำว่าเหยื่อ เนื่องจากพวกเขาเห็นว่า พวกเขาต่างเป็นผู้มีเดิมพันอยู่ในประเด็นปัญหาทั้งสิ้นประการ

นอกจากนี้ การจัดเวทีประชาหารือยังทำให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดมีโอกาสเรียนรู้ประเด็นปัญหาของชุมชนร่วมกัน แทนการรับฟังรับทราบจากสื่อกระแสหลักหรือข่าวลือเพียงอย่างเดียว ดังมีเสียงสะท้อนจากหลายเวทีว่า บางกลุ่มเพิ่งได้รับทราบประเด็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในชุมชนนอกเหนือไปจากปัญหาความไม่สงบ

“เราไม่เคยรับรู้ข้อมูลความรู้สึก หรือความเห็นอย่างนี้เลย เวลาเราลงพื้นที่ เราเห็นว่าชาวบ้านยิ้มกับเรา หรือเดินหนี เราไม่รู้ว่าจะหมายความว่าอย่างไร แต่วันนี้เราได้ทราบมากขึ้นว่า ชาวบ้านต้องการให้ทหารในพื้นที่ลดลง และไม่ชอบให้เราใส่ชุดทหารลงพื้นที่”

ประการที่สอง ผู้เข้าร่วมกระบวนการประชาธิปไตยที่หลากหลายและครอบคลุมเพียงพอทั้งในเชิงลักษณะด้านเพศ วัย ระดับความรู้ ประสบการณ์ และตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูความสัมพันธ์ และความไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดทั้ง ระหว่างชาวบ้านด้วยกัน ชาวบ้านกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ชาวบ้านกับผู้นำชุมชน ชาวบ้านผู้นำศาสนา เจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน และบริษัทเอกชนกับชาวบ้าน สร้างบรรยากาศให้เกิดการชกถามจนบางครั้งเกิดวิวาทะอย่างสร้างสรรค์ (ใช้เหตุผล) กันบ้างระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกันเอง แม้ว่าในบางกรณีผู้เข้าร่วมอาจมีความขัดแย้งกันอยู่ก่อนหน้านี้ ตัวอย่างเช่น ในเวทีประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในพื้นที่ ซึ่งผู้เข้าร่วมที่เป็นผู้นำท้องถิ่นมีความไม่ลงรอยกับเยาวชนผู้เข้าร่วมอันเนื่องจากอคติต่อกันเกี่ยวกับปัญหา เป็นต้น แต่การที่ทั้งสองกลุ่มตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการพูดคุยเชิงปรึกษาหารือก็เป็นการที่ทั้งสองกลุ่มตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการพูดคุยเชิงปรึกษาหารือก็เป็นสัญญาณที่ดีของการปรับความสัมพันธ์ของทั้งสองกลุ่มในระยะยาวได้ในที่สุด

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ เวทีที่กลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพเป็นผู้จัด ได้เชิญผู้เข้าร่วมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ผู้หญิง และเยาวชน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้เข้าร่วมเวทีประชาธิปไตย คนหนึ่งได้กล่าวว่า “เราไม่เคยรับรู้ข้อมูลความรู้สึก หรือความเห็นอย่างนี้เลย เวลาเราลงพื้นที่ เราเห็นว่าชาวบ้านยิ้มกับเรา หรือเดินหนี เราไม่รู้ว่าจะหมายความว่าอย่างไร แต่วันนี้เราได้ทราบมากขึ้นว่า ชาวบ้านต้องการให้ทหารในพื้นที่ลดลง และไม่ชอบให้เราใส่ชุดทหารลงพื้นที่”¹⁵

¹⁵ เวทีประชาธิปไตย ของกลุ่ม ผู้หญิงเพื่อสันติภาพเมื่อ 29 มิถุนายน 2554

นอกจากนี้ในเวทีเดียวกัน หญิงชาวบ้านวัยกลางคนคนหนึ่ง ได้ลุกขึ้นกล่าวบนเวทีว่า “หากว่าอยู่ในหมู่บ้านเรา คงไม่กล้าพูดอย่างนี้ แต่วันนี้ เวทีนี้เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยน เพราะกะ (พี่) คิดว่าการพูดความจริง สามารถแก้ไขปัญหาได้ หากน้องๆ (เจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร) รับฟังและเพื่อจะนำไปปฏิบัติ”¹⁶

คำกล่าวทั้งสองข้างต้นสะท้อนว่า เวทีประชาหารือมีบทบาทในการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้และไว้วางใจในการแสดงความคิดเห็นต่างทุกฝ่าย ข้อเสนอที่พบเห็นได้ชัดเจนก็คือ ท่าทีของผู้เข้าร่วมที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนได้คลี่คลายไปสู่ในทิศทางที่เป็นมิตรต่อกันยิ่งขึ้นเมื่อการประชุมปรึกษาสิ้นสุด เช่น มีการนัดคุยพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกลุ่มผู้เข้าร่วมที่มาจากฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐกับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทางด้านกฎหมาย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การรักษาเครือข่ายสัมพันธ์และความร่วมมือของผู้คนที่แตกต่างกันและคละข้ามวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ จำเป็นที่ต้องดำรงอยู่ เพราะการพัฒนา

¹⁶ เฟิงอ้าย

ความไว้วางใจระหว่างกลุ่มหรือบุคคลจะเป็นผลดีในการลดความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่ได้ในระยะยาวด้วย

ประการสุดท้าย โครงการนี้ได้ช่วยพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสามจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งพบว่า แนวคิดเรื่องประชาหารือ (Deliberative Dialogue) ทำทนายแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งรูปแบบเดิมๆ ที่ทำกันอยู่ ยิ่งไปกว่านั้น การที่ผู้มีส่วนได้เสียขามลายูมุสลิมแสดงความเห็นเกี่ยวกับกลไกการปรึกษาหารือ นั้นเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในระบบทางศาสนาเรื่อง “ชูรอ” ทำให้พวกเขามีทัศนคติที่ดี ยิ่งขึ้นต่อระบบประชาธิปไตย

การจัดเวทีประชาหารือ ทำให้ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาเข้าร่วม แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ระหว่างกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และพบว่า ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเขาสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้มากกว่า การลงคะแนนเลือกตั้งในช่วงเลือกตั้งเท่านั้น เวทีประชาหารือที่ผ่านมามีพบว่า ผู้เข้าร่วมหลายคน ได้พบหนทางและแรงบันดาลใจที่มีพลังเพียงพอ ที่ทำให้พวกเขา ต้องลุกขึ้นมาทำอะไรบางอย่างเพื่อชุมชนของตนเอง ทำให้พวกเขาสามารถก้าวพ้น ความอึดอัดรุมเร้าในจิตใจจากปัญหารายวันและเฉพะหน้า และขึ้นมามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนมากขึ้นได้

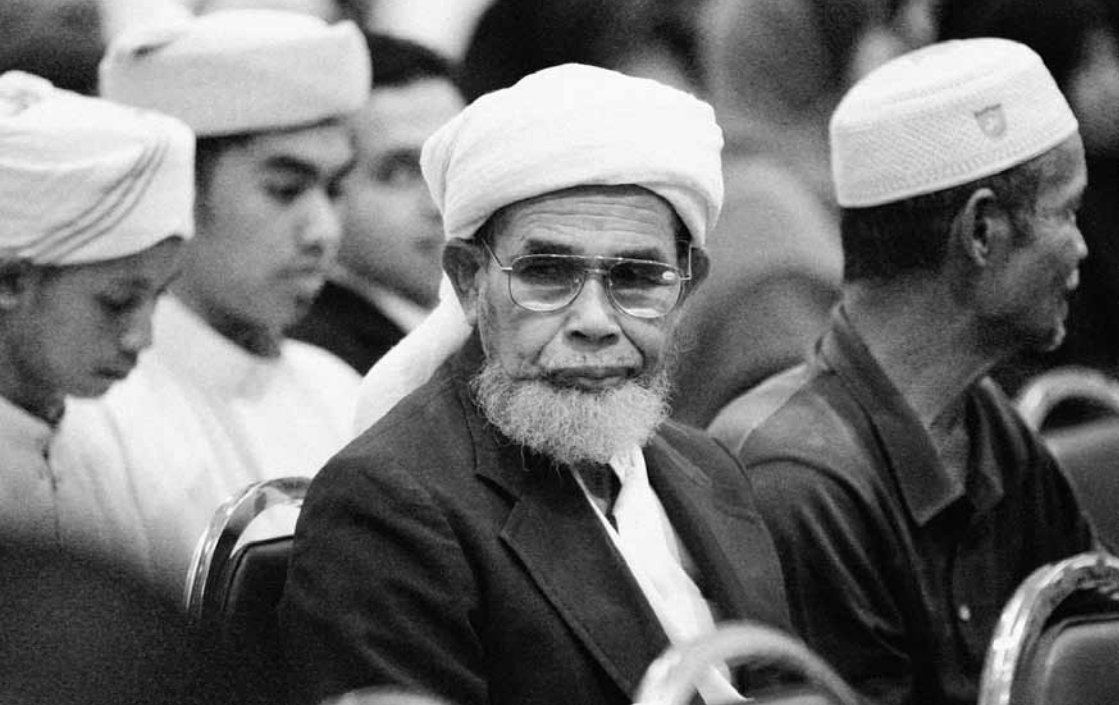
จากข้อตกลงร่วม
สู่การปฏิบัติร่วมกัน
(โครงการ Seed Grant)

4

จากข้อตกลงร่วมสู่การปฏิบัติร่วมกัน (โครงการ Seed Grant)

กระบวนการประชาหารือ เป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาสารธารณะ ด้วยการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียกับประเด็นปัญหาเป็นหลักในทุกขั้นตอน กระบวนการประชาหารือยังมีจุดเด่นตรงที่วิธีการนี้ มุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่เข้าร่วมเวทีประชาหารือแสวงหา “ข้อตกลงร่วมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง” ดังนั้นในขั้นตอนการดำเนินโครงการประชาหารือทั้ง 6 ขั้นตอน (6 หลักหมาย) จึงมิได้สิ้นสุดลงที่การจัดเวทีประชาหารือเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับขั้นตอนการนำข้อตกลงร่วมที่ได้จากเวทีประชาหารือไปปฏิบัติให้เกิดผลทางรูปธรรมร่วมกัน และสร้างบทเรียนให้กับกรณีอื่นๆ หรือใช้ในการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดเวทีประชาหารือในประเด็นอื่นต่อไป

ดังนั้นโครงการประชาหารือฯ จึงได้ให้การสนับสนุนแก่กลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้ง 12 องค์กรที่ร่วมมือกับตัวแทนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมในเวทีประชาหารือ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเวทีเสนอตัว อาจเสนอร่วมกับองค์กรเครือข่ายก็ได้ พัฒนาโครงการขนาดย่อมเพื่อจัดกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ อันสะท้อนถึงข้อตกลงร่วมที่ได้จากเวทีประชาหารือในแต่ละประเด็น เพื่อขอรับทุนสนับสนุนขนาดย่อม (Seed Grant) ซึ่งกลุ่มตัวแทนผู้เข้าร่วมในเวทีประชาหารือเป็นผู้คิดหาวิธีการ หรือกิจกรรมในการนำข้อตกลงร่วมไปปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละชุมชน ประเมินผลและสร้างบทเรียนจากโครงการ ในบทนี้จึงเป็นการเรียบเรียงตัวอย่างเสียงสะท้อนที่ผู้

ดำเนินโครงการ Seed Grant (ประกอบด้วยผู้เข้าร่วมเวทีประชาหารือและเครือข่าย 12 องค์กร) ส่วนหนึ่งบอกเล่าประสบการณ์ของพวกเขาที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการเข้าร่วมเวทีประชาหารือ และนำข้อตกลงร่วมในแต่ละประเด็นไปใช้จริงในชุมชนของพวกเขา

4.1 เสียงสะท้อนบทเรียนการแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษา: “โครงการสื่อเสริมศักยภาพการศึกษา”

โครงการนี้จัดทำโดย โรงเรียนวัฒนธรรมอิสลาม จังหวัดปัตตานี ร่วมกับเครือข่ายอาสาสมัครสื่อสันติภาพชายแดนใต้ จัดทำขึ้นภายใต้ชื่อ “โครงการสื่อเสริมศักยภาพการศึกษา” โครงการดังกล่าวถูกจัดประกายโดยกลุ่มนักเรียนปอเนาะ เมื่อครั้งที่เครือข่ายอาสาสมัครสื่อสันติภาพชายแดนใต้ลงพื้นที่ไปจัดเวทีประชาหารือ เมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม 2554 ในประเด็นเรื่องการศึกษา

โครงการนี้เป็นการจัดกิจกรรมอบรมการผลิตสื่อเคลื่อนไหวให้นักเรียน
ปอเนาะที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน 15 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มช่องทางการ
สื่อสารของเหล่านักเรียนปอเนาะในการทำความเข้าใจกับสังคมภายนอก กิจกรรม
ดังกล่าวจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคม ปี 2554 โดยมีพี่ๆ ผู้เชี่ยวชาญในการทำสื่อ
เคลื่อนไหวจากเครือข่ายอาสาสมัครสื่อสันติภาพชายแดนใต้มาเป็นวิทยากรอบรม
ผู้เข้าร่วมอบรมทั้ง 15 คนนั้น ล้วนเป็นนักเรียนปอเนาะที่พักประจำที่โรงเรียน
ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างสะท้อนความคาดหวังว่า **พวกเขาจะสามารถ**
เปิดโลกปอเนาะให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจ ถึงวิถีของเด็กปอเนาะว่า
ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมเด็กปอเนาะ ไม่เป็นไปตามสื่อกระแสหลักและสื่อ
ของรัฐมักจะนำเสนอ และมักจะส่งผลกระทบต่อปอเนาะหลายแห่งถูกเข้าตรวจค้น
บางแห่งถึงกับถูกสั่งปิด เพราะต้องสงสัยจากหน่วยงานรัฐว่าเป็นสถานที่ช่องสุ่มของ
กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

จุดเด่นของผลงาน ก็คือการได้นำเสนอมุมมองอีกด้านหนึ่งที่เป็นด้านที่สวยงามของเด็กปอเนาะเพราะพวกเขาหวังว่าภาพความจริงจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจและลดความหวาดระแวงต่อโรงเรียนปอเนาะลง ซึ่งจะมีผลทำให้นักเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้รับความปลอดภัย และสถาบันปอเนาะเองก็จะได้รับการยอมรับจากสังคมมากยิ่งขึ้น จนสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรม แห่งนี้ให้ ยืนหยัดอยู่ต่อไปได้

การอบรมใช้เวลาทั้งสิ้นสองวัน กิจกรรมในวันแรก เริ่มต้นด้วยการอธิบายถึง ทฤษฎีการสื่อสารและการถ่ายภาพเคลื่อนไหวในเบื้องต้น ซึ่งในวันที่ 2 วิทยากรก็ ให้นักเรียนที่เข้ารับการอบรมทดลองผลิตข่าวเพื่อการรณรงค์ (News Campaign) อย่างง่ายๆ รวมทั้งการผลิตสื่อสำหรับนำเสนอ (Presentation) ของทางโรงเรียน

จากการประเมินผลโครงการจากคณะวิทยากรและผู้รับชมพบว่า เด็กนักเรียน ที่เข้าร่วมทั้ง 15 คนล้วนมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อทางสังคมออนไลน์ (Social Media Network) ทั้งหลายอยู่บ้าง เช่น Email, Facebook, Twitter เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าเยาวชนในสามจังหวัดสามารถเข้าถึง และมีความสามารถในการใช้ สื่อที่กำลังเป็นกระแสนิยมได้ไม่ต่างจากนักเรียนที่อื่นๆ และเป็นพื้นฐานที่สำคัญใน การต่อยอดสู่ทักษะการทำสื่อประเภทต่างๆ

นอกจากนี้ ในด้านเนื้อหาการนำเสนอพบว่า การสื่อสารของพวกเขาสะท้อน ให้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมอย่างปอเนาะ และสะท้อนความต้องการ ให้ปอเนาะยังคงยืนหยัดอยู่ในสังคมสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเลือกนำเสนอหัวข้อ “เจตนารมณ์ดั้งเดิมของปอเนาะ” ที่เป็นการถ่ายทำจากสถานจริง ที่ได้ทำหน้าที่ ถ่ายทอดความรู้และจริยธรรมอันไม่จำกัดชนชั้นและชาติพันธุ์ นอกจากนี้ โครงการ ดังกล่าวยังสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความกระตือรือร้น ที่จะเข้าร่วมเป็นนักข่าวพลเมืองเพื่อจะถ่ายทอดเรื่องราวหลากหลายในสามจังหวัด ชายแดนใต้ให้คนภายนอกได้รับรู้ และเข้าใจวิถีชีวิตของคนที่นี่มากยิ่งขึ้นต่อไปใน อนาคต

4.2 เสียงสะท้อนบทเรียนการแก้ไขปัญหายาเสพติด:

“โครงการเยาวชนพัฒนาห่างไกลยาเสพติด”

สภาเยาวชนบันนังสตา (จังหวัดยะลา) และ ศูนย์วัฒนธรรมอิสลามเพื่อการพัฒนา ได้รวบรวมกลุ่มสมาชิกสภาและเยาวชนทั่วไปที่มีใจรักธรรมาภิบาลกว่า 50 คน รวมตัวกันจัดกิจกรรมแรลลี่ธรรมาภิบาลในชื่อโครงการ “เยาวชนพัฒนาห่างไกลยาเสพติด” ที่ริเริ่มโดยกลุ่มเยาวชนที่ได้เข้าร่วมเวทีประชาชาหรือที่จัดขึ้นโดยศูนย์วัฒนธรรมอิสลามเพื่อการพัฒนา พวกเขาต้องการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับชุมชนโดยใช้รถจักรยานยนต์โบราณ ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขารักเป็นสื่อกลาง และรวมตัวกันจัดกิจกรรมที่มัสยิดบ้านบือซู ในพื้นที่อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดึงบรรดาเยาวชนในพื้นที่อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่รักและดูแลบ้านเกิด และลดการใช้ยาเสพติด กิจกรรมดังกล่าวได้จัดขึ้นในวันที่ 30 กันยายน 2554 ณ บ้านบือซู อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

เช้าตรู่ของวันจัดกิจกรรม กลุ่มเยาวชนได้มารวมตัวกันที่สภาเยาวชนบันนังสตา เพื่อจัดตั้งขบวนคาราวานรถจักรยานยนต์โบราณ และเริ่มเคลื่อนขบวนเข้าสู่มัสยิดบ้านบือซู ซึ่งอยู่ห่างจากจุดตั้งต้นไม่กี่กิโลเมตร โดยมีสายตาของชาวบ้านต่างก็จับจ้องมายังขบวนรถโบราณตลอดเส้นทาง เมื่อเดินทางถึงมัสยิดเหล่าเยาวชนได้แบ่งกลุ่มออกเป็นสามกลุ่มเพื่อแยกย้ายกันออกไปพัฒนาและทำความสะอาดมัสยิดและโรงเรียนตาดีกาที่อยู่ในบริเวณเดียวกันที่ถูกปล่อยให้รกร้างนับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ พวกเขาใช้เวลาหลายชั่วโมงในการทำกิจกรรมพัฒนามัสยิดและพูดคุยกับชาวบ้าน

จากการประเมินผลกิจกรรมจากคณะพี่เลี้ยง (ศูนย์วัฒนธรรมอิสลามฯ) และเสียงสะท้อนจากกลุ่มเยาวชนและชาวบ้านที่พบเห็นการทำกิจกรรมพบว่า เยาวชน

กลุ่มนี้มีความคิดสร้างสรรค์และเลือกกิจกรรมที่ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มเยาวชนในพื้นที่อำเภอบันนังสตา ที่เคยถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มพื้นที่สีแดง มีความหลากหลาย มิใช่มีเฉพาะกลุ่มที่ใช้ยาเสพติด ซึ่งถูกเหมารวมว่ามีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในความเป็นจริงยังมีวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งในพื้นที่ที่มีความนิยมในรถโบราณ และสนใจนำรถโบราณเหล่านั้นมาปรับปรุงเพื่อให้กลับมาใช้ได้อีกครั้ง กิจกรรมดังกล่าวสะท้อนศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ต่อสังคม และทำลายภาพพจน์ที่ไม่ดีของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่สีแดงโดยการผ산ความสนใจส่วนตัวเข้ากับการพัฒนาชุมชน ซึ่งแม้ว่าในช่วงแรกๆ ของการดำเนินกิจกรรม กลุ่มเยาวชนจะต้องเผชิญกับสายตาหลายคู่ของผู้ใหญ่ในชุมชนที่มองพวกเขาอย่างสงสัย และบางส่วนก็มองว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่มีสาระ แต่ก็ไม่ได้ทำให้พวกเขาย่อท้อแต่อย่างใด ซึ่งภายหลังจากทำกิจกรรมพัฒนาพื้นที่ที่มีสยิดและตาดิกา กลุ่มเยาวชนก็เข้าร่วมพูดคุย ชี้แจงความเป็นมาของกิจกรรม และแนวความคิดของพวกเขา ก็ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกลุ่มเยาวชนและชาวชุมชนมากยิ่งขึ้น

กลุ่มเยาวชนได้สะท้อนความรู้สึกในการทำประโยชน์ซึ่งทำให้ได้ใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้นว่า พวกเขา รู้สึกว่าพื้นที่ในชุมชนกับพวกเขาได้ถูกขยายให้กว้างขึ้น ความสัมพันธ์และการเคารพนับถือกันระหว่างเยาวชนและบรรดาผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว นอกจากนี้เยาวชนจากบ้านป้อซูที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมยังสะท้อนความรู้สึกว่า การกระทำของพวกเขาได้รับการยอมรับ และได้รับความไว้วางใจมากขึ้นจากชาวบ้านในชุมชน และอาจจะรวมไปถึงในหัวใจของเจ้าหน้าที่รัฐที่กำลังเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวของพวกเขาด้วย

4.3 เสียงสะท้อนบทเรียนการแก้ไขปัญหาความปลอดภัย:

“โครงการงานเลี้ยงละศีลอดระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ทหาร”

หลังจากที่สมาชิกกลุ่มสตรีตำบลป้อซู อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ส่วนหนึ่งที่มีโอกาสเข้าร่วมเวทีประชาหารือ ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพบรรยากาศการถกเถียงอย่างเข้มข้นเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยของชุมชนกับกลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เข้าร่วมในเวทีเดียวกัน จนเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเวทีประชาหารือ พวกเขาจึงได้นัดพบเพื่อหารือกับ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ถึงความเป็นไปได้ที่จะมีโอกาสได้พูดคุยกับเหล่าเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะฝ่ายทหารอีกครั้งในชุมชน

กลุ่มสตรีตำบลป้อซูได้นำแผนการดังกล่าวไปพูดคุยกับผู้นำชุมชนและกลุ่มเยาวชนในตำบลจนสรุปได้ว่าพวกเขาจะจัดงานเลี้ยงละศีลอดระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ทหารที่ตั้งฐานอยู่ในพื้นที่ เพื่อหาโอกาสในการแลกเปลี่ยนความเห็นและสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านในการดูแลความปลอดภัยหมู่บ้าน กิจกรรมเริ่มขึ้นด้วยการแบ่งงานกันทำทั้งชุมชน โดยมอบหมายให้ชายหนุ่มคนหนึ่งหมู่บ้านซึ่งเคยถูกจับกุมในข้อหาเกี่ยวข้องกับ ความไม่สงบและได้รับการปล่อยตัวออกมาเนื่องจากไม่มีหลักฐานเพียงพอ เป็น

ผู้เชี่ยวชาญหน้าที่ที่ทหารที่ตั้งฐานอยู่ที่หมู่บ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมการละศีลอด ทำให้เขาสามารถข่มความหวาดกลัวเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสมาชิกของหมู่บ้านได้สำเร็จลุล่วง และกลายเป็นผู้ที่ลงมือลงแรงอย่างแข็งขันในวันจัดงานละศีลอด

งานละศีลอดดังกล่าวผ่านพ้นไปได้ด้วยดี และเต็มไปด้วยรอยยิ้มในมิตรภาพ ชาวบ้านจำนวนเกือบร้อยคน และเจ้าหน้าที่ทหารนับสิบนายได้ร่วมละศีลอดรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนที่มีความแตกต่างกันในเดือนรอมฎอนอันศักดิ์สิทธิ์ จากการประเมินผลการจัดกิจกรรมพบว่า งานเลี้ยงดังกล่าวอาจไม่สามารถยืนยันได้ว่า ความหวาดระแวงต่อกันระหว่างชาวบ้านกับทหารนั้นได้มลายหายสิ้นจนกลายมาเป็นมิตรภาพ อย่างไรก็ตาม นับเป็นก้าวแรกของการถักทอความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมมากยิ่งขึ้นในพื้นที่ซึ่งในอนาคตน่าจะนำมาซึ่งการรับฟังและร่วมมือกันมากยิ่งขึ้นในปฏิบัติการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านในอนาคต

4.5 เสียงสะท้อนบทเรียนการแก้ไขปัญหาความไว้วางใจในกระบวนการยุติธรรม: “โครงการวันรวมญาติ”

เครือข่ายครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ร่วมกับเครือข่ายส่งเสริมสิทธิและเข้าถึงความยุติธรรม (HAP) ได้ร่วมกันจัดงานวันรวมญาติขึ้น ณ ปอเนาะแห่งหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส จุดมุ่งหมายของการจัดงานรวมญาติในครั้งนี้ ก็เพื่อเปิดให้มีการรวมตัวกลุ่มผู้ปกครองของผู้ต้องขังที่ถูกจับกุมในคดีความมั่นคง ให้ได้พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์การต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน โครงการนี้ถือว่ามีผลสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งใน “การเติมเต็ม” ช่องว่างในกระบวนการยุติธรรมไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังขาดแคลนอาสาสมัครผู้ช่วยเหลือเหยื่อและจำเลยอยู่มาก

ผู้ปกครองทุกคนโดยเฉพาะบรรดาแม่ๆ ทั้งหลายต่างพร้อมใจกันมาร่วมงานนี้อย่างคึกคัก ซึ่งการที่ผู้เข้าร่วมเกือบทั้งหมดเป็นผู้หญิง ยิ่งตอกย้ำให้เราเชื่อมั่นในความรัก ความเข้มแข็งของความเป็นแม่ เป็นลูกสาว เป็นน้องสาวและความเป็นภรรยาที่ต่างไม่เคยสิ้นหวังในการรอคอยและรอวันที่ผู้เป็นที่รักของพวกเธอจะกลับบ้านอีกครั้ง

ยิ่งไปกว่านั้นยังตอกย้ำด้วยว่า ผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ ยังคงเป็นทั้งกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูงในการเป็นผู้นำในการต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรม ทั้งๆ ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองระหว่างการต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด

หลายคนที่ได้เข้ามาร่วมงานในครั้งนี้ ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า แม้พวกเขาจะไม่ได้เป็นคนทำผิด แต่พวกเขาเองต่างก็ต้องแบกรับภาระการเป็นผู้นำในครอบครัว ทั้งการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ดูแลครอบครัวและลูกๆ นอกจากนี้ บางครั้งยังต้องเผชิญกับสายตาของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงบางคนที่มีมองพวกเธอและครอบครัวด้วยสายตาที่เจือไปด้วยความสงสัยและหวาดระแวง แต่สิ่งที่ทำให้พวกเธอรู้สึก

เจ็บปวดมากที่สุดก็คือ การถูกหมกเหม็นจากคนในชุมชนเองที่มองว่าพวกเขาและครอบครัวเป็นผู้ก่อปัญหาซึ่งทำให้คนอื่นๆ ต้องรู้สึกไม่ปลอดภัยไปด้วย

ในช่วงเวลาที่มีการพิจารณาคดีที่ยาวนานของลูกๆ พวกเขา การรอคอยอาจไม่ใช่สิ่งเดียวที่ญาติๆ ทำ แต่พวกเขาและเธอยังมีความรู้สึกกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ในเรื่องกฎหมายต่างๆ ที่ไม่เคยเข้าใจ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ในขั้นตอนการจับกุม คမ်းขัง การพิจารณาคดีที่มีลักษณะอันซับซ้อน รวมไปถึงได้ทำความรู้จักกับหน่วยงานที่ช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่พวกเขา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการที่พวกเขาเหล่านี้ ได้มีโอกาสพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และได้ระบายความรู้สึกกับคนร่วมชะตากรรมเดียวกัน ต่างเติมขวัญและกำลังใจให้แก่กันและนี่คือพลังสำคัญในการร่วมกันขับเคลื่อนให้พื้นที่แห่งนี้เดินทางไปสู่สังคมที่มีสันติภาพและความยุติธรรมต่อไป

คำถาม

ความรุนแรงที่ปะทุขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ในปี พ.ศ. 2547 นั้น ได้ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) ต้องมีคำสั่ง แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ หรือ กอส. เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2548 เพื่อทำหน้าที่เสนอแนะนโยบาย มาตรการ กลไก วิธีการสร้างสมานฉันท์และสันติสุขในสังคมไทย โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ กอส. ได้เสร็จสิ้นภารกิจในการจัดทำรายงานเมื่อ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 และได้นำเสนอรายงานฉบับที่เรียกกันติดปากว่า “รายงานฉบับ กอส.” ต่อนายกรัฐมนตรีและต่อสาธารณชน พร้อมกันนั้นยังจัดแปลรายงานดังกล่าวเป็นภาษาอังกฤษ ภาษามลายูปัตตานีและภาษาอาหรับ เพื่อให้คนในพื้นที่ได้เข้าถึงข้อเสนอต่างๆ ของกอส. อย่างกว้างขวาง

กอส. อธิบายสาเหตุความรุนแรง โดยเปรียบกับการรักษาโรคว่า การแก้ไขปัญหาคือเป็นผลโดยตรงของการวินิจฉัยโรค หากข้อวินิจฉัยผิดแนวทางแก้ไขก็จะผิดพลาดไปด้วย ซึ่ง กอส. อธิบายด้วยภาษาต่างๆ ถึงเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่า เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ไม่ได้รับความยุติธรรมและเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรม นโยบายรัฐสับสน เด็กและเยาวชนในพื้นที่ไม่ได้รับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ชาวบ้านในท้องถิ่นเผชิญกับปมขัดแย้งภายใน ซึ่งหมายถึงชีวิตของคนในพื้นที่ถูกคุกคามโดยพลังทุนนิยม/วัตถุนิยมขนาดใหญ่ อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มโดดเด่นขึ้นและไม่เห็นความสำคัญของความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม

ท้ายสุด กอส. เสนอว่าจะลดความรุนแรง ต้องเริ่มต้นจากการยอมรับว่าในสังคมไทยมีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาวัฒนธรรม ต้องรับรองสิทธิเสรีภาพ

ในการนับถือศาสนา นอกจากนั้น กอส. เสนอแนวทางเพื่อสร้างความสมานฉันท์
อีก 9 ประการ อาทิ ให้ความมฤตธรรม พร้อมรับผิดชอบ ให้อภัย สาสนเสวนาระหว่าง
กัน เปิดพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ไม่ยึดติดกับการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ และยอมรับ
ความเสี่ยงใดที่อาจเกิดขึ้นร่วมกัน

แต่ในช่วง 7-8 ปีที่ผ่านมา นโยบายความมั่นคงที่เน้นการปราบปราม
ส่งผลให้สังคมได้รับแต่สัญญาณอย่างต่อเนื่อง ตอกย้ำว่าพื้นที่นี้มีความรุนแรงที่เกิด
จากการกระทำของกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งต่อมาเรียกว่าเป็นกลุ่มก่อ
ความไม่สงบ ภาพเหล่านี้ได้บดบังเสียงของคนตัวเล็กๆ ที่เกิด เด็บโต และใช้ชีวิต
อยู่ที่นี่ ทั้งยังต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงต่อชีวิต อาชีพ และอนาคตทั้งของตนเอง
และลูกหลาน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องทุกข์ ทุกข์ทั้งกาย ทุกข์ทั้งใจ ร้าวรานทั้งจิต
วิญญาณ ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ผนวกกับความผันผวนแปรปรวนไม่นิ่ง ไม่นั่นไม่นาน
ของฝ่ายการเมืองระดับชาติ ทำให้รายงานของ กอส.ซึ่งประมวลข้อเสนอการแก้ไข
ความรุนแรงอย่างรอบด้านและตรงไปตรงมา ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากทุกรัฐบาล
ถูกเพิกเฉยไม่ได้ถูกแปรไปเป็นนโยบายหรือการปฏิบัติอย่างที่ควรจะเป็น รายงาน
ของ กอส. จึงถูกลดระดับลงมาเป็นเพียงการแก้ไขของผู้มีอำนาจเสียมากกว่า

องค์กรภาคประชาชน ประชาสังคมและสถาบันการศึกษาหลายองค์กรที่
ก่อตั้งกันขึ้นในช่วงนั้น ได้พยายามผลักดันข้อเสนอของ กอส. เข้าสู่วาระทางการเมือง
อย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยก็เพื่อจะพิสูจน์ว่า กอส. วินิจฉัยโรคและสั่งการรักษาได้ถูก
ต้องหรือไม่ เผลอเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่โครงการและผู้บริหารของมูลนิธิเอเชีย (The
Asia Foundation) ซึ่งเป็นองค์กรสนับสนุนที่ไม่แสวงกำไร มีจุดมุ่งหมายในการสร้าง
และจรรโลงสันติภาพ เคารพหลักประชาธิปไตย ยึดหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วน
ได้ส่วนเสีย ด้วยความเชื่อในสิทธิอันชอบธรรมของพลเมืองแต่ละคนแต่ละกลุ่มที่จะ
ตัดสินใจเลือกกำหนดชะตากรรมและอนาคตของตนเอง จึงได้พยายามชวนขยายที่จะ

ช่วยเติมเต็มความพยายามนี้ ด้วยการนำทรัพยากร เทคนิค วิธีการรูปแบบใหม่ๆ แต่อาจเข้าไปบ้างในสังคมอื่น ที่เรียกว่า Deliberative Democracy Dialogue มาลองปรับให้เข้ากับวิถีปฏิบัติดั้งเดิมในท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเสวนาแลกเปลี่ยนกันเองของคนในพื้นที่ ในบรรยากาศที่ผ่อนคลายจากความหวาดกลัว หลีกเลี่ยงการครอบงำทางความคิดโดยใครหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คำตอบต้องมาจากชาวบ้านที่เข้าร่วมหารือ ไม่ได้นำเข้ามาจากที่ใดหรือจากใคร และใครๆ ก็เข้าร่วมได้ตามความสมัครใจ บางคนเลือกที่จะเงียบเพราะไม่พร้อมที่จะพูดแต่มาเพื่อฟังแล้วเก็บไปคิด บางคนเอาฐานะของสังคมมาก แต่ขอเริ่มด้วยการมาสังเกตการณ์ก่อน หรือบางคนเลือกที่จะมาพูดในสิ่งที่เก็บบอกไว้ หรือบ้างก็ตั้งใจมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลง ระดมถมความคิดความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ทั้งหมดนี้ก็เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ว่า การเสวนาระหว่างกลุ่มเดียวกันและกลุ่มที่เห็นต่างกัน รวมทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ คืออันใดชั้นหนึ่งเพื่อได้ไปสู่การยุติความขัดแย้งและความรุนแรงของพื้นที่ได้สุดของประเทศนี้

โครงการประชารัฐหรือฯ ที่มี 12 องค์กรในพื้นที่ร่วมกันฟันฝ่า เดินออกจากอาณาจักรแห่งความกลัวๆ กลัวๆ ร่วมกันลองผิดลองถูก จึงถือเป็นมิติแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ แม้โครงการจะมีคนเข้าร่วมเพียงแค่สองพันกว่าคน จัดเวทีถกเถียงกันในหัวข้อต่างๆ รวมแล้วอาจกินพื้นที่เพียงเสี้ยวเล็กน้อย แต่เจ้าหน้าที่โครงการของมูลนิธิเอเชียสองสามคนที่อาสาเป็นหนึ่งในการสร้างมิติใหม่นี้แอบยิ้ม แอบภูมิใจ แอบหวังต่อไปด้วยว่า นี่แหละกระมัง “**แสงสว่างที่กำลังเรืองขึ้นรำไร หมายท่าทาบท้องฟ้าที่เคยมืดมิด**” อย่างน้อยที่สุด “**เรา**” ผู้มีส่วนร่วมทุกคนยึดอกยืนยันได้ว่า เหตุที่เชื้อไฟสุ่มคุกรุ่นอย่างยึดเยื้อนั้น มีต้นเหตุมาจากความอยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม ชีวิตที่ไม่มั่นคงปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ยาเสพติดที่ระบาดในหมู่เยาวชน และระบบการศึกษาที่ยังไม่เหมาะสมสำหรับคนในพื้นที่ และทั้งสี่ประเด็นนี้ก็คือข้อกังวลห่วงใยอย่างยิ่งของพี่น้องในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ชัยชนะของภารกิจนี้คืออะไรกัน ชัยชนะนี้ถึงแม้จะเล็กจิ๋วแต่เป็น “การปรากฏ
ขึ้นของพลังแห่งการต่อรองที่บอกความต้องการของตน ที่เปล่งกังวานออกมา
โดยไม่จำเป็นต้องเขียนเป็นตัวหนังสือ ให้ได้ยินถึงรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐทั้งหลาย
กลุ่มที่มีวาระทางการเมืองและกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ”

บทสรุปของ “โครงการประชาหารีอสู์สันติภาพชายแดนใต้” ขึ้นนี้ จึงเป็น
ของทุกคนที่ได้เกี่ยวนี้ร่วมกันร่วมเดิน ร้อยรัดกันเข้าหลายร้อยหลายพันจิตใจ ร่วมกัน
ส่องหาทางออกเพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างแท้จริงและโดยเร็ว ผลงานที่ได้ช่วยกันลง
มือคิด ลงมือทำ ลงมือประสาน เขียน เก็บ รวบรวม สังเกต ตีพิมพ์ ออกความคิดเห็น
แม้เพียงจะได้ช่วยโทรศัพท์เรียกกันมาคุยที่เวทีประชาหารีอสู์ก็ถือว่าท่านเป็นหนึ่งใน
เจ้าของผลงานนี้เท่าๆ กันทุกคน

ขอความรัก-ความสันติจงเกิดขึ้นกับท่าน กับผู้เห็นด้วย กับผู้เห็นต่าง และ
กับเราด้วย

เรืองรวี พิชัยกุล

ผู้ประสานงานโครงการอาวุโส มูลนิธิเอเชีย

30 มีนาคม 2555